

FORVALTNINGSREVISJON

Oppvekst

Klasseledelse, tilpasset opplæring og psykososialt skolemiljø

Åfjord kommune

Mars 2022

FR 1183

FORORD

Revisjon Midt-Norge SA har gjennomført denne forvaltningsrevisjonen på oppdrag fra Åfjord kommunes kontrollutvalg i perioden mars 2021 til februar 2022.

Kontrollutvalget skal påse at forvaltningsrevisjon gjennomføres, jf. lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven) § 23-2 punkt c). Forvaltningsrevisjon innebærer å gjøre systematiske vurderinger av økonomi, produktivitet, regeletterlevelse, måloppnåelse og virkninger ut fra kommunestyrets eller fylkestingets vedtak og forutsetninger¹.

Revisjonsteamet har bestått av prosjektleder/oppdragsansvarlig revisor, Johannes O. Nestvold, prosjektmedarbeider Anna Karlsen Dalslåen, og Hanne Marit Ulseth Bjerkan og Marit Ingunn Holmvik. Revisor har vurdert egen uavhengighet overfor Åfjord kommune, jf. kommuneloven § 24-4 og forskrift om kontrollutvalg og revisjon kapittel 3.

Forvaltningsrevisjonen er gjennomført i henhold til NKRFs² standard for forvaltningsrevisjon, RSK 001.

Vi vil takke alle som har bidratt med informasjon i prosjektet. En oversikt over tidligere gjennomførte prosjekter finnes på vår hjemmeside www.revisjonmidt norge.no.

Steinkjer, den 11.03.22

Johannes O. Nestvold
Oppdragsansvarlig revisor

¹ Kommuneloven § 23-3, 1.ledd

² Norges Kommunerevisorforbund, www.nkrf.no

SAMMENDRAG

Kontrollutvalget i Åfjord kommune har på bakgrunn av plan for forvaltningsrevisjon 2020-2024 bestilt en forvaltningsrevisjon innen oppvekstområdet med oppmerksomhet på *klasseledelse, tilpasset opplæring og psykososialt skolemiljø*. Samtlige av de gjennomgåtte temaene er med på å beskrive læringsmiljøet til elevene i Åfjordskolen.

Gjennomgangen tyder på at det for kommunen som helhet arbeides godt med klasseledelse, men at det foreligger variasjoner mellom skolene. Skoler som har jobbet mye med verdigrunnlaget har også jobbet bedre med blant annet adferdsavklaringer. Elevenes motivasjon for å lære og god arbeidsro er utfordringer innen det faglige relasjonsarbeidet, mens de sosiale relasjonene mellom elever og lærere fremstår å være gode i Åfjordskolen.

Det jobbes med tilpasset opplæring på flere trinn i opplæringsløpet i Åfjordskolen, men de etablerte rutineene for kartlegginger av den faglige utviklingen bør i større grad følges opp når det kommer til dokumentasjon av tiltak og evalueringer. Samarbeidet mellom barnehage og skole kan ha nytte av å bli spisset ytterligere mot tilpasset opplæring.

Det er etablert et forebyggende arbeid knyttet til det psykososiale skolemiljøet, men de evalueringer av arbeidet som gjøres bør i større grad vurderes på bakgrunn av et samlet informasjonsgrunnlag. Det er også viktig at kartlegginger som viser et forbedringspotensial følges opp med tiltak, og at de tiltak som settes inn evalueres.

Revisors anbefaler kommunedirektøren å:

- Se på muligheten for at flere skoler i større grad kan jobbe målrettet med klasseledelse og relasjonsarbeid, samt dele erfaringer på tvers av skolene.
- Se på muligheten for at informasjonsutvekslingen mellom barnehager og skoler blir spisset opp mot tilpasset opplæring.
- Sørge for at etablerte rutiner for dokumentasjon, tiltak og evalueringer knyttet til elevers faglige utvikling etterleves.
- Sørge for at evalueringer av det forebyggende arbeidet med skolemiljøet baserer seg på det samlede informasjonsgrunnlaget som skolene har tilgang til.

INNHOLDSFORTEGNELSE

Forord	3
Sammendrag.....	4
Innholdsfortegnelse	5
1 Innledning.....	7
1.1 Bestilling.....	7
1.2 Problemstillinger.....	8
1.3 Avgrensning	8
1.4 Metode	8
1.4.1 Intervjudata	8
1.4.2 Dokumentgjennomgang.....	9
1.4.3 Spørreundersøkelse	10
1.4.4 Samlet vurdering av metode	10
1.5 Organisering av oppvekstområdet.....	11
1.5.1 Intern organisering.....	11
1.5.2 Interkommunalt samarbeid om oppvekstområdet.....	12
2 Klasseledelse og relasjonsarbeid	13
2.1 Problemstilling	13
2.2 Revisjonskriterier	13
2.3 Datagrunnlag.....	13
2.3.1 Verdigrunnlag for klasseledelse	13
2.3.2 Forventningsavklaringer knyttet til lærer- og elevadferd	15
2.3.3 Læringsstøtte og faglige relasjoner	16
2.3.4 Relasjon mellom lærer og elever.....	17
2.4 Vurdering.....	18
2.4.1 Verdigrunnlaget for klasseledelse	18
2.4.2 Forventningsavklaringer knyttet til lærer- og elevadferd	19
2.4.3 Faglige og sosiale relasjoner i klasserommet.....	20
3 Tilpasset opplæring	22
3.1 Problemstilling	22
3.2 Revisjonskriterier	22
3.3 Datagrunnlag.....	22
3.3.1 Overgangen fra barnehage til skole	22
3.3.2 Undervisvurdering.....	26
3.4 Vurdering.....	30
3.4.1 Overgangen fra barnehage til skole	30
3.4.2 Undervisvurdering.....	32
4 Forebygging og psykososialt skolemiljø.....	34
4.1 Problemstilling	34
4.2 Revisjonskriterier	34
4.3 Data	34
4.3.1 Mobbing på skolen.....	34

4.3.2	Elevmedvirkning	35
4.3.3	Drøfting, kartlegging og evalueringsarbeid	36
4.4	Vurdering.....	40
4.4.1	Elevmedvirkning	40
4.4.2	Drøfting, kartlegging og evalueringsarbeid	41
5	Høring	43
6	Konklusjoner og anbefalinger	44
6.1	Konklusjoner.....	44
6.2	Anbefalinger	45
	Kilder.....	46
	Vedlegg 1 – Utledning av revisjonskriterier.....	47
	Vedlegg 2 – Høringssvar	55

Tabell

Tabell 1.	Grunnskoler i Åfjord kommune	11
Tabell 2.	Barnehager i Åfjord kommune.....	11
Tabell 3.	Statistikk fra elevundersøkelsen, kategorien «mobbing», 2020-2021	35

Figurer

Figur 1.	Utdrag fra «Stoksundkulturen» - Stoksund skole.....	14
Figur 2.	Utdrag fra pedagogisk plattform - Åset skole.....	14
Figur 3.	Spørsmål om hjelp med klasseledelse	18
Figur 4.	Spørsmål om informasjon fra barnehagen om barnegruppen.....	25
Figur 5.	Spørsmål om informasjon fra barnehagen om enkeltbarn	26
Figur 6.	Spørsmål om dokumentasjon av tiltak.....	29
Figur 7.	Spørsmål om dokumentasjon av evalueringer.....	30
Figur 8.	Elevenes framtidvisjon - Stoksund skole.....	36
Figur 9.	Spørsmålet om drøftinger av krenkelsesbegrepet	39
Figur 10.	Spørsmål om forebyggende arbeid med skolemiljøet	40

1 INNLEDNING

I dette kapittelet gjennomgår vi bestilling, problemstillinger og bakgrunn for prosjektet.

1.1 Bestilling

Kontrollutvalget i Åfjord kommune bestilte den 22.02.21 sak 04/21 en forvaltningsrevisjon av tjenesteområdet oppvekst. Bestillingen er foretatt på grunnlag av «Plan for forvaltningsrevisjon og eierskapskontroll for Åfjord kommune for perioden 2021 – 2024» og første prioritet om «Spesialundervisning og tilpasset opplæring». I saksopplysningene er det vist til tidligere fattet vedtak og gitt følgende føringer for bestillingen:

Bestilling av forvaltningsrevisjon – spesialundervisning og tilpasset opplæring ble diskutert i møtet den 15.02.21, sak 2/21.

Kontrollutvalget fattet slikt vedtak i saken:

«1. Kontrollutvalget ønsker å avgrense undersøkelsen til tilpasning av undervisningen og overgangen mellom barnehage og skole. Skolemiljø og kultur må inngå.

2. Kontrollutvalget ber sekretær om å utarbeide forslag til bestilling til revisor.

3. Kontrollutvalget gir leder myndighet å iverksette bestillingen hos revisor. Kontrollutvalgets medlemmer skal holdes løpende orientert og skal ha mulighet til å uttale seg i forkant.»

Sekretær har utarbeidet forslag til bestilling til revisor, se vedlegg.

Her gis bl.a. uttrykk for at prosjektet må se på:

- Kartlegging av og oppfølging med den enkelte elevs forutsetninger og utvikling
- Underveisvurderinger og utviklingsplaner
- Skolekultur og skolemiljø
- Klasseledelse og evne til å motivere for læring
- Skolens og lærerens opplevelser og tanker omkring ovenstående punkter»

Det er videre påpekt at: «... Kulepunkt nr. 1 er forøvrig også tenkt å dekke inn overgangen mellom barnehage og skole.»

Revisors forslag til prosjektplan ble godkjent og vedtatt av kontrollutvalget den 22.03.21, sak 09/21.

1.2 Problemstillinger

Følgende problemstillinger er besvart i rapporten:

1. **Tyder data på at kommunen jobber godt med klasseledelse?³**
2. **Tilbyr kommunen tilpasset opplæring i tråd med opplæringsloven og andre retningslinjer?**
3. **Jobber kommunen forebyggende for å sikre et trygt og godt skolemiljø?**

1.3 Avgrensning

Gjennomgangen er en systemrevisjon av de tema som omfattes av bestillingen. For problemstillingen om klasseledelse foretas vurderinger på grunnlag av et begrenset antall kriterier utledet fra anerkjent pedagogisk faglitteratur. Tilpasset opplæring er vurdert innenfor rammene av den ordinære opplæringen, og ser nærmere på tilpasninger ved overgangen fra barnehage til skole og som følge av kartlegginger og undervisvurdering. Det er det psykososiale og ikke det fysiske skolemiljøet som gjennomgås i den siste problemstillingen.

1.4 Metode

1.4.1 Intervjudata

Det er foretatt intervju med ansatte med god kjennskap til revidert tema og tjenesteområde. Formålet ved bruk av intervju er å få innsikt og dybdekunnskap om temaene for revisjonen. Personer som sitter med ansvar og daglige oppgaver knyttet til temaene anses som gode kandidater til intervju. Det er i dette prosjektet benyttet videointervju for å gjennomføre intervjuene. Begrunnelsen for dette er i all hovedsak covid19-pandemien.

³ Revisor gav kontrollutvalget en undervisrapportering i møte den 28.06.21, sak 18/21.

Tidligere vedtatt deskriptiv problemstilling ble byttet ut med en vurderende problemstilling, dette etter ønske fra kontrollutvalget.

Følgende personer er intervjuet:

- Sektorsjef oppvekst
- Rektorer ved tre skoler i Åfjord kommune, kontaktperson for en skole⁴
- Leder for PPT Nord-Fosen

Foreldreutvalg

Revisor har fått kontaktopplysninger til Foreldrenes Arbeidsutvalg (FAU), Skolemiljøutvalg (SMU) og Samarbeidsutvalg (SU) som er etablert i kommunen. Samtlige personer vi har fått kontaktopplysninger til er forsøkt ringt opp, og det er sendt ut spørsmål til de vi har fått e-postadresser til. Revisor har fått svar tilbake fra to av fire FAU. Metoden er benyttet for å få belyst «brukerperspektivet» knyttet til oppveksttjenesten.

• E-postspørsmål

Revisor har sendt tolv e-postspørsmål til styrere ved alle barnehagene i Åfjord kommune. Spørsmålene relaterer seg til overgangen mellom barnehage og skole, og samarbeidet barnehagene har med skolene. Samtlige har svart på spørsmålene. Svarene fra styrerne omtales samlet i selve rapporten, med mindre det foreligger forskjeller i praksis. Metoden er benyttet for å belyse samarbeidet mellom barnehage og skole fra to sider.

Revisor har også sendt utvalgte spørsmål til Utviklingsleder Fosen-regionen⁵, dette for å høre hvilken innvirkning arbeidet som gjøres i Fosen-regionen har på problemstillinger for denne forvaltningsrevisjonen. Revisor har mottatt svar tilbake på sine spørsmål.

1.4.2 Dokumentgjennomgang

Det har blitt innhentet dokumentasjon fra kommunen for å svare ut problemstillingene. Dokumentgjennomgang er en god metode for å finne frem til opplysninger som er nødvendige og relevante for kommunal oppgaveløsning og forvaltning. Det offentlige har i enkelte tilfeller plikt til å dokumentere sitt arbeid og sin regeletterlevelse.

⁴ Sør-Roan hadde på tidspunktet for intervjuet ikke en tilsatt rektor på skolen, men en oppnevnt kontaktperson. I dag er rektor ved Brandsfjord skole også tilsatt som rektor for Sør-Roan skole.

⁵ Oppdragsgiver for utviklingsveilederen er Oppvekstforum Fosen (OFO), som er et nettverk bestående av oppvekstansvarlige i kommunene. Utviklingsveilederen er tilsatt i 100% stilling og har kontorsted i vertskommunen Åfjord. Utviklingsveilederen legger til rette for kompetanseutvikling og gjennomføring av prosjekter innen oppvekstområdet. Hentet fra: [Utviklingsveileder - Fosenregionen](#)

Det er innhentet følgende dokumentasjon fra kommunen:

- Tilstandsrapporter skole
- Plan for overgangen fra barnehage til skole
- Rutine for kartlegging av det psykososiale skolemiljøet
- Rutine for gjennomføring og oppfølging av kartleggingsprøver
- Rutine for spesialpedagogikk i barnehage og skole
- Eksterne skolevurderinger
- Pedagogisk plattform / verdigrunnlag skoler

Revisor har også hentet ut tall fra Utdanningsdirektoratet om elevundersøkelsen fra skoleåret 2020-2021. Undersøkelsen gir data for hvordan elever oppfatter lærings- og skolemiljøet. Elevundersøkelsen er en kilde som ivaretar «brukerperspektivet» i gjennomgangen.

1.4.3 Spørreundersøkelse

Det er sendt ut en digital spørreundersøkelse til alle lærere i Åfjord kommune. Spørreundersøkelsen er utarbeidet på bakgrunn av blant annet relevant pedagogisk litteratur, og spørsmål med lignende formuleringer som Utdanningsdirektoratet sin elevundersøkelse. Undersøkelsen ble sendt ut til 69 lærere og svarprosenten ved utløpt svarfrist var på 57 prosent. Spørreundersøkelse er en god metode for å samle inn data fra en større mengde respondenter.

1.4.4 Samlet vurdering av metode

Prosjektet er gjennomført heldigitalt og alle intervjuer er foretatt på video / epost. Covid-19 pandemien har medført en økende bruk av videosamtaler som kan ha gjort brukerne tryggere i slike intervju situasjoner. Det kan imidlertid ikke utelukkes at intervjuobjektene hadde kommet med andre typer opplysninger dersom intervjuer hadde blitt gjennomført fysisk.

Det ble avtalt utsendelse av spørreundersøkelsen mandag 13. desember 2021. Tidspunktet ble avtalt slik at det ble avsatt til denne dagen for lærerne kunne delta i undersøkelsen. Det ble den 12. desember 2021 avdekket et sikkerhetshull på internett som fikk betydning for flere leverandører av nettbaserte tjenester. Revisor måtte derfor avbryte utsendelsen av undersøkelsen påfølgende dag, i påvente av sikkerhetsklarering fra leverandør av vår spørreundersøkelsesverktøy. Dette kan ha hatt innvirkning på svarprosenten på undersøkelsen, da undersøkelsen ble sendt ut på et senere tidspunkt. En lav svarprosent vil ha betydning for hvordan undersøkelsen kan vektlegges.

Samlet sett vurderer revisor at metodene har vært relevante og pålitelige i dette prosjektet. Det er innhentet et omfattende datagrunnlag og benyttet flere ulike metoder for å få frem et tilstrekkelig datagrunnlag for de vurderinger som er foretatt.

1.5 Organisering av oppvekstområdet

1.5.1 Intern organisering

Åfjord kommune ble i 2020 slått sammen med Roan kommune og kommunenavnet Åfjord ble videreført for ny kommune. Rådmannen er kommunes øverste administrative leder. Sektor oppvekst består av sektorsjef oppvekst, utviklingsleder i skole (både skoleutvikling og fagutvikling), og virksomhetsleder barnehage. Innen sektor oppvekst er det ca. 200 ansatte.

Kommunen har fire grunnskoler og seks barnehager. Det er ingen privatskoler i kommunen, men en privat barnehage. Sektorsjef oppvekst er barnehagemyndighet for alle barnehagene i kommunen, også den private. To av de kommunale barnehagene i kommunen har samme styrer, og to av de kommunale skolene har samme rektor.

Tabell 1. Grunnskoler i Åfjord kommune

Skole	Klassetrinn	Elevtall
Brandsfjord barne- og ungdomsskole	1-10 trinn	56
Stokksund grunnskole og SFO	1-10 trinn	52
Sør-Roan skole	1-10 trinn	35
Åset skole	1-10 trinn	252

Kilde: Grunnskolens informasjonssystem⁶

Av tabellen ovenfor ser vi at samtlige skoler i Åfjord kommune har både barne- og ungdomstrinn. Åset skole er kommunens største ut fra elevtallet.

Tabell 2. Barnehager i Åfjord kommune

Barnehage	Eierform	Antall barn
By barnehage	Kommunal	43
Maribo barnehage	Kommunal	71
NLM barnehagene AS avd Heggli barnehage	Privat	38
Vik-Bessaker barnehage	Kommunal	6

⁶ Utdanningsdirektoratet, *Grunnskolens informasjonssystem (GSI)*. Hentet fra: [Informasjon \(udir.no\)](https://www.udir.no/informasjon)

Tusseladden barnehage	Kommunal	17
Stoksund barnehage	Kommunal	27
Brandsfjord barnehage	Kommunal	20

Kilde: Barnehagefakta.no⁷

Norsk Luthersk misjonssamband (NLM) sin barnehage avdeling Heggli er den eneste private barnehagen i Åfjord kommune.

1.5.2 Interkommunalt samarbeid om oppvekstområdet

Åfjord kommune deltar i Fosenregionen interkommunale politiske råd sammen med kommunene Indre Fosen, Osen og Ørlandet. Rådet samarbeider blant annet om oppvekst og utdanningsområdet, og arbeidet ledes her av en utviklingsveileder⁸. Revisor har vært i kontakt med utviklingsleder som peker på at tiltakene gjennom Nettverk for begynneropplæring/tidlig innsats, Fosennettverket og Ekstern skolevurdering⁹ har betydning for temaene i denne forvaltningsrevisjonen. Dette er tiltak for å styrke kompetanseutvikling i Fosenregionen.

Av ekstern skolevurderinger de senere årene har blant annet Åset skole hatt ekstern skolevurdering knyttet til aktiv elevdeltagelse i vurderingsarbeidet i 2021, Stoksund skole hadde ekstern skolevurdering knyttet til relasjonsbygging og lærelyst hos elever i 2020, Sør-Roan hadde ekstern skolevurdering på teamet læringskultur i 2018.

⁷ Utdanningsdirektoratet, *Barnehagefakta*. Hentet fra: [Barnehagefakta.no - Forside](https://barnehagefakta.no)

⁸ Oppdragsgiver for utviklingsveilederen er Oppvekstforum Fosen (OFO), som er et nettverk bestående av oppvekstansvarlige i kommunene. Utviklingsveilederen er tilsatt i 100% stilling og har kontorsted i vertskommunen Åfjord. Hentet fra: [Utviklingsveileder - Fosenregionen](#)

⁹ Ekstern skolevurdering er et verktøy som bidrar til vurdering av den enkelte skole. Vurderingen kan rette seg mot det organisatoriske og det pedagogiske på den enkelte enhet. I Fosen er det en målsetting at ekstern skolevurdering skal være et bidrag i skoleeier sitt arbeid med kvalitetsutvikling av skolene. Hentet fra: [Ekstern skolevurdering - Fosenregionen](#)

2 KLASSELEDELSE OG RELASJONSARBEID

I dette kapitlet beskriver vi deltema 1 som handler om klasseledelse og faglige og sosiale relasjoner.

2.1 Problemstilling

Det er utarbeidet følgende problemstilling for temaet klasseledelse og relasjonsarbeid:

Tyder data på at kommunen jobber godt med klasseledelse?

2.2 Revisjonskriterier

Følgende revisjonskriterier er utledet for denne problemstillingen:

- *Skolene bør ha et skriftlig verdigrunnlag som klasseledelsen baserer seg på*
- *Skoleledelsen og lærerteamet skal sammen avklare forventninger til elev- og læreradferd*
- *Klasseledelse skal innbefatte både sosiale og faglige forhold*
- *Elevene skal ha en positiv oppfatning av relasjonen til sine lærere*

Utleddningen av revisjonskriteriene finnes i vedlegg 1.

2.3 Datagrunnlag

2.3.1 Verdigrunnlag for klasseledelse

Sektorsjef oppvekst i kommunen gir uttrykk for at hver skole har egne sett med verdier som de jobber etter og at klasseledelse er det viktigste redskapet både for trivsel og læring. Klasseledelse er også noe det er jobbet med gjennom samarbeidet med Regionalt Kunnskapssenter for Barn og Unge (RKBU) og prosjektet som ble avsluttet våren 2020.

Rektorene ved Stoksund og Åset skole har gjennom intervju opplyst å ha egne verdigrunnlag / pedagogiske plattformer. Revisor har fått oversendt dokumentasjon på eget arbeid med verdigrunnlaget / pedagogisk plattform for disse skolene.

Rektor ved Brandsfjord skole og kontaktperson ved Sør-Roan skole har i intervju ikke vist til egne verdigrunnlag / pedagogisk plattform for egne skoler, men viser til tidligere arbeid med verdier på overordnet nivå i Åfjordskolen.

Figur 1. Utdrag fra «Stoksundkulturen» - Stoksund skole.

Kilde: Stoksund skole

Figur 2. Utdrag fra pedagogisk plattform - Åset skole

Åset skole logo and Åfjord Kommune logo.

ÅSET SKOLE PEDAGOGISK PLATTFORM

Åfjord kommunes visjon: LEVENDE SAMFUNN MED GLØD, GLEDE OG UTVIKLING

For Åset skole betyr dette:
Våre elever er framtidens viktigste ressurs. Vi vil bidra til at alle elever får et godt grunnlag til å mestre livet sitt, til personlig utvikling og til å kunne bidra til samfunnets beste.

ELEVPERSPETTIV:

- Faglig kompetanse**
 - Grunnleggende ferdigheter
 - Respekt for naturen
 - Faglig engasjert
 - Faglig utvikling
 - Praktisk og variert
- Livsmestring**
 - Fysisk og psykisk helse
 - Framtidsvalg
 - Pålitelig
 - God nok
 - Selvtilitt
 - Sette grenser
- Sosial kompetanse**
 - Respekt og toleranse
 - Samarbeidsvillig
 - Respekt for grenser og regler
 - Se mulighetene
 - En god venn
 - Fleksibel
 - Empati
 - Positiv
 - Inkluderende
 - Mestring

MESTRING

ANSATTEPERSPEKTIV:

- I møte med elevene**
 - Jeg møter alle elever med respekt, varme og omtanke. Det innebærer at jeg ser dem, jeg lytter til dem og ønsker å forstå dem.
 - Alle elever er unik og jeg møter derfor hver av dem ut i fra deres forutsetninger og behov.
 - Jeg er en tydelig voksen som setter grenser gjennom omsorgsfull kontroll.
 - Jeg har et grunnleggende ønske om at alle elever skal lykkes i livene sine.
- I møte med kolleger**
 - Jeg bidrar til et positivt og inkluderende arbeids- og læringsmiljø.
 - Jeg bidrar til at Åset skole er i positiv utvikling gjennom å:
 - være faglig nysgjerrig oppdatert
 - anerkjenne og respektere in kolleger
 - kommunisere tydelig og saklig
 - bidra til trygghet i kollegiet
 - bidra til kollegiets utvikling
- I møte med de foresatte**
 - Jeg møter foresatte med respekt, høflighet og samarbeidsvilje
 - Jeg bidrar til at foresatte har tillit til Åset skole
 - Jeg sørger for at foresatte får godt begrunnet tilbakemeldinger både om det faglige og det sosiale.

Kilde: Åset skole.

FAU Brandsfjord skole har gitt tilbakemelding om at det har vært lite informasjon om skolens verdigrunnlag de siste to årene, dette grunnet covid-19 pandemien. Fra FAU Sør-Roan skole har vi fått tilbakemelding om at det er usikkerhet knyttet til hva skolens visjon er.

Spørreundersøkelsen viser at 90 prosent av lærerne har svart at de enten er litt eller svært enig i at de kjenner til hvilke verdier og holdninger som gjelder for sin skole. 4 prosent har svart at de er svært uenig i dette.

2.3.2 Forventningsavklaringer knyttet til lærer- og elevadferd

Det er i intervju med rektorene ved Brandsfjord, Stoksund og Åset skole opplyst om hvilke forventninger rektorene har til god læreradferd og hva som ligger i dette. Kontaktpersonen for Sør-Roan skole uttaler at hennes mandat ikke omfatter et ansvar for styring eller pedagogisk ledelse, og anser det følgelig ikke som sin oppgave å sette opp rammene for læreradferden. Kontaktpersonen opplyser at det er en felles tanke om hva god læreradferd innebærer i kollegiet, men at hun er usikkerhet på om dette omsettes i praksis.

Det er ovenfor revisor opplyst om at samtlige skoler og klasser har klasseregler som elevene har vært med å utforme. Det er også opplyst om at alle skoler er med i Olweusprogrammet som er et program mot mobbing og antisosial adferd. En del av dette programmet er Olweus-reglene som er bestemmende for elevadferd. Revisor har funnet ordensreglement for Brandsfjord og Stoksund skole på kommunens hjemmeside. Det er i høringssvaret til rapporten opplyst om at kommunen også har et felles ordensreglement for alle skolene i kommunen.

FAU Brandsfjord skole har gitt tilbakemelding om at lærerne har klare forventninger til hvordan elevene skal oppføre seg, mens for FAU Sør-Roan skole er det uttrykt et ønske om bedre samarbeid mellom lærere, og mellom lærere og vikarer for å avklare felles forventninger til oppførsel og regler på skolen.

På elevundersøkelsen 2021-2022 sine spørsmål "Vet du hvilke regler som gjelder for hvordan dere skal ha det på skolen?", "De voksne sørger for at vi følger reglene for hvordan vi skal ha det på skolen?" og "De voksne på denne skolen reagerer på samme måte hvis elevene bryter reglene" svarer elevene i 7. trinn ved Åfjordsskolene tett opp til sammenligningsgrunnlaget, Trøndelag fylke og hele landet. 10. trinn gir jevnt over en lavere score på disse spørsmålene og scoren for Åfjord for dette trinnet ligger lavere (mellom 0,3 og 0,5 i differanse) enn sammenligningsgrunnlaget.

Spørreundersøkelsen viser følgende:

- 92 prosent av lærerne er enten er litt eller svært enig i at de vet hvilke forventninger rektor har til dem når det kommer til god klasseledelse
- 85 prosent av lærerne opplyser å være enten litt eller svært enig i at det er avklart hva som forventes av elevenes adferd.
- 95 prosent svarer at de er litt eller svært enig i påstanden om lærerne raskt korrigerer uønsket adferd

2.3.3 Læringsstøtte og faglige relasjoner

For samtlige skoler er det i intervju opplyst om praksis knyttet til læringsstøtte og faglige relasjoner. Det er i intervjuene sagt noe om hva rektorene og kontaktpersonen vurderer som konkrete tiltak i forbindelse med dette. Eksempler som trekkes frem er blant annet tolærersystem, faglig utvikling og etterutdanning hos lærere, god lærerdekning og fokus på tilpasset opplæring og tilpassede tiltak i spesialundervisning¹⁰. Det er også i intervju med rektorene og kontaktperson vist til at relasjonen mellom lærere og elev har innvirkning på læringsstøtte.

I tilstandsrapporten for skolene fra 2021 er det referert til at:

- elevene opplever at de har faglig og emosjonell støtte av lærerne, men kan bli bedre på kultur for læring og god arbeidsro i timene
- det varierer mellom skolene hvilke grupper av elever som får tilbud om leksehjelp
- for et par av skolene er det nevnt at det er fokus på at det benyttes kvalifisert personale til leksehjelp

På spørsmål til foreldreutvalgene om elevene er motiverte for læring, er tilbakemeldingen fra FAU Brandsfjord skole at dette er både og. Dette handler ifølge utvalget om individuelle interesser, og hvor god relasjon til medelever og lærere den enkelte har. Lærerne i skolen oppfattes utover dette å ha god grunnkompetanse, men at denne faller bort ved vikarbruk. Fra FAU Sør-Roan skole er tilbakemeldingen at elevene er motiverte dersom de får utfordringer ut fra hvor de selv er i et utviklingsforløp. Lærerne oppfattes å ha god grunnkompetanse og det oppfattes som positivt at skolen har styrket ressursen i oppfølging av fremmedspråklige i norskfaget.

¹⁰ Faglige relasjoner omtales også i deltema 2 av rapporten, da i tilknytning til tilpasset opplæring.

Elevundersøkelsen 2021-2022 viser at elevene i 7.trinn i Åfjord scorer 3,7, og 10.trinn 3,3 på spørsmål om de er interesserte i å lære på skolen. Sammenligningsgrunnlaget på denne variabelen scorer 3,9 og 3,8. På spørsmål om det er arbeidsro i timene scorer både 7. og 10.trinn 3,3. Begge trinnene ligger under sammenligningsgrunnlaget på denne variabelen. 7.trinn i Åfjord scorer likt som gjennomsnittet i Trøndelag på hvorvidt de forstår det som blir gjennomgått på tavla. 10.trinn scorer 0,2 under sammenligningsgrunnlaget på samme spørsmål.

På spørsmålet «Når jeg har problemer med å forstå arbeidsoppgaver på skolen, får jeg god hjelp av lærerne?» scorer 7.trinn 4,5. Dette er litt høyere enn sammenligningsgrunnlaget. 10.trinn scorer 3,9. Trøndelag og hele landet har scoren 4 på denne variabelen for 10.trinn. Når det gjelder hvorvidt lærerne hjelper elevene med å forstå det de skal lære scorer elevene i 7.trinn likt med sammenligningsgrunnlaget med 4,4. 10.trinn scorer 3,8 på det samme spørsmål, sammenligningsgrunnlaget scorer 4,0 på samme spørsmål.

Spørreundersøkelsen viser at lærerne svarer at:

- 73 prosent er litt eller svært enig i at det er god arbeidsro i timene
- 87 prosent er litt eller svært enig i om elevene får vite hva læringsmålet for timen er
- 77 prosent er litt eller svært enig i at av elevene viser interesse for læring
- 96 prosent at de avslutter timen på en tydelig og strukturert måte

2.3.4 Relasjon mellom lærer og elever

Ifølge sektorsjef oppvekst er relasjonsarbeid alltid tema med de ansatte, men det er også pekt på at dersom ansatte kjenner på utfordringer knyttet til klasseledelse er det viktig å be om bistand med dette.

Tilstandsrapporten for skolen for 2021 viser at det varierer i hvilken grad skolen er, eller har vært i prosess for å bidra til å knytte positive relasjoner mellom elev-elev og elev-lærer. Covid19-pandemien har hatt innvirkning på organiseringen av arbeidet.

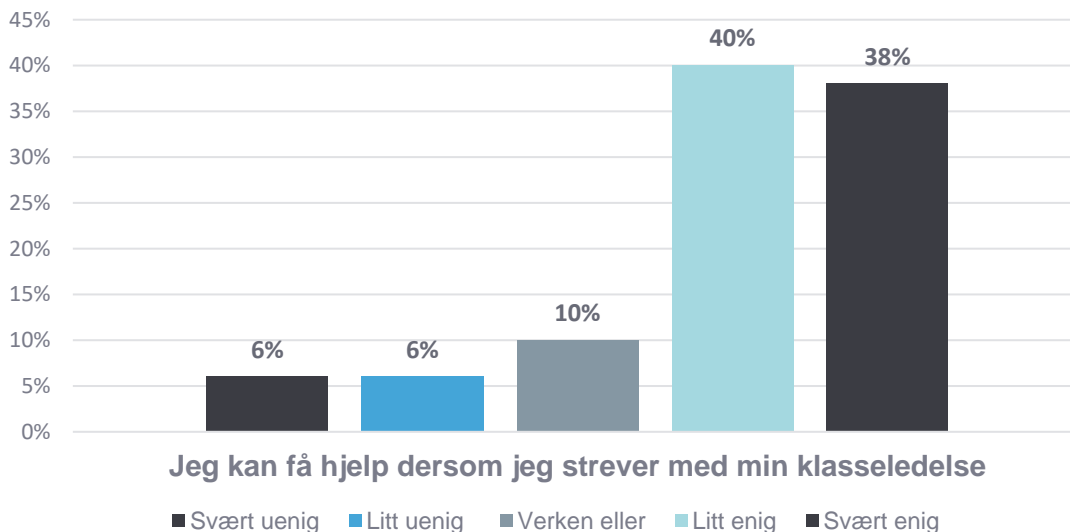
Fra FAU Brandsfjord skole er det gitt tilbakemelding om at relasjonen mellom elever og lærere oppfattes som god, men at det finnes unntak. Utvalget trekker også frem at de har en opplevelse av ulik klasseledelse på trinnene og kunne ønske seg mer like rutiner uavhengig av trinn. FAU Sør-Roan skole har gitt tilbakemelding om at elevene oppfattes å ha en god relasjon til sine lærere.

På spørsmålene «Opplever du at lærerne bryr seg om deg?», «Opplever du at lærerne dine har tro på at du kan gjøre det bra på skolen?» og «Opplever du at lærerne behandler deg med respekt?» i elevundersøkelsen fra 2021-2022 ligger 7. trinn ved skolene i Åfjord tett opp til

nasjonale tall og tall for Trøndelag. 10. trinn ligger lavere enn sammenligningsgrunnlaget, dette blant annet på spørsmål om læreren bryr seg om deg og om man oppfatter å bli behandlet med respekt.

Bortimot alle lærerne som har besvart spørreundersøkelsen viser til at de kjenner elevene sine godt, og mener de har en god relasjon der de både bryr seg om elevene og viser de respekt.

Figur 3. Spørsmål om hjelp med klasseledelse

Kilde: Revisjon Midt-Norge SA

Figuren over viser at en stor andel av lærerne opplever å kunne få hjelp dersom de strever med egen klasseledelse, men ikke alle.

82 prosent av lærerne kjenner til at PPT kan bidra i spørsmålet om klasseledelse.

2.4 Vurdering

2.4.1 Verdigrunnlaget for klasseledelse

- *Skolene bør ha et skriftlig verdigrunnlag som klasseledelsen baserer seg på*

Ved å etablere et verdigrunnlag i skolen vil dette si noe om hvilke verdier og holdninger som skal gjelde for skolekulturen. Disse verdiene og holdningene gir uttrykk for hvordan skoleledelsen ønsker at ansatte og elever skal opptre ovenfor hverandre, og vil derfor være med å definere hva skolen anser som god klasseledelse. Verdigrunnlaget må derfor innarbeides i virksomheten, komme lærere, elever og foresatte til kunnskap, og være noe som skoleledelsen jobber systematisk og kontinuerlig med.

Revisors vurdering er at det kun er Stoksund og Åset skole som kan vise til skriftlig dokumentasjon for eget arbeid med verdigrunnlaget. Ved Sør-Roan og Brandsfjord har man

gjort seg opp en formening om et verdigrunnlag, uten å bearbeide dette videre. Ut fra spørreundersøkelsen gir lærerne uttrykk for at de kjenner til de holdninger og verdier som gjelder for sin skole, noe som kan tolkes i retning av at skolene har formidlet sitt verdigrunnlag til lærere. Foreldrerepresentantene vi har spurt opplyser at de ikke har fått kunnskap om verdigrunnlaget.

Revisor har forståelse for at et systematisk og kontinuerlig arbeid med skolekulturen og verdigrunnlaget vil være en tidkrevende prosess som skal løses samtidig med de andre oppgaver som er pålagt skolene. På sikt vil det imidlertid kunne tenkes at et slikt arbeid har positiv innvirkning på hele læringsmiljøet og gir en bedre arbeidsflyt og effektivitet i skolehverdagen.

2.4.2 Forventningsavklaringer knyttet til lærer- og elevadferd

- *Skoleledelsen og lærerteamet skal sammen avklare forventninger til elev- og læreradferd*

Ved å avklare forventninger til hva som ligger i god elev- og læreradferd vil ledelsen samtidig si noe om hva som skal til for å sikre et godt læringsmiljø og en god klasseledelse. Ved å gi ansatte og elever muligheten til medinnflytelse i slike avklaringer vil dette kunne føre til større eierskap for prosesser i skolen og en følelse av større forpliktelse til å følge noe en selv har vært med på å bestemme. Elevmedvirkning og klasseregler vil vi komme nærmere tilbake til under siste problemstillingen i denne rapporten.

Et samlet datagrunnlag tilsier av at det i er foretatt en forventningsavklaring til elevers- og læreres adferd i Åfjordskolen, dette gjennom skriftlige dokumentasjon som går på adferdsavklaringer, men også de møter hvor dette tas opp som tema. Det er forskjeller mellom skolene når det kommer til hvor mye arbeid som er lagt ned med tanke på slike avklaringer. Vi ser at skoler som har jobbet mer med verdigrunnlaget også ser ut til å ha jobbet bedre med forventningsavklaringer, og at dette arbeidet derfor henger sammen. Ut fra elevundersøkelsen kan det tolkes at avklaringer opp mot elevene i større grad er klarlagt på barnetrinnet, enn på ungdomstrinnet.

2.4.3 Faglige og sosiale relasjoner i klasserommet

- *Klasseledelse skal innbefatte både sosiale og faglige forhold*
- *Elevene skal ha en positiv oppfatning av relasjonen til sine lærere*

Forskningen innen utdanningsfeltet tyder på at relasjonsbygging kombinert med grensesetting er kjennetegn på god klasseledelse og har betydning for blant annet den faglige utviklingen og det psykososiale skolemiljøet. Klasseledelsen vil derfor være en dynamisk prosess mellom lærere og elev, hvor hver part gir og får det som trengs for å oppnå et godt læringsmiljø. Varme, omsorg og gjensidig respekt er begreper som kan assosieres med god klasseledelse.

Lærerens stilling i samfunnet har endret seg over tid og har gått fra å være en tittel som var forbundet med autoritet i seg selv, til at læreren må jobbe seg opp tillit hos elevene. Tilliten oppnås blant annet ved en god sosial og faglig relasjon til elevene. Elevene må være motiverte til å lære, og læreren kan påvirke dette ved å si noe om hva som skal læres og hvorfor, og ved å gjøre stoffet interessant og relevant. For å kunne gjøre dette må best mulig måte må læreren også ha forutgående kunnskap om elevgruppene og enkeltelever og hvilke forutsetninger de har. Lærerens struktur og rammer for opplæringen, samt god arbeidsro er derfor faktorer som spiller inn på muligheten til å oppnå læring og fagforståelse.

Revisors vurdering er at det ut fra intervjuene med skoleledelsen ser ut til å foreligge kunnskap om at klasseledelse er tosidig, da med tanke på et sosialt og faglig aspekt. Datagrunnlaget for faglige relasjoner tyder på at det i Åfjordskolen foreligger en utfordring i motivasjonen til å lære hos elever, samt god arbeidsro i timene. Disse faktorene kan ses i sammenheng ved at manglende motivasjon for å lære fører fokuset over på andre ting, som i sin tur fører til uro i klasserommet. Interessen for å lære på skolen henger nødvendigvis sammen med forutsetninger og personlighet til den enkelte elev, men beror også på lærerens evne til å gjøre fagene og det som skal læres interessant og relevant. Her er det også viktig at lærerne sørger for å tilpasse opplæringen ut fra den faglige utviklingen til elevene. Vi ser at lærerne scorer best på tema innen læringsstøtte når det kommer til å hjelpe elever med å forstå arbeidsoppgavene, samt tilbakemeldingene på rammer og struktur for opplæringen. Vi ser også at resultatene fra elevundersøkelsen er jevnt over bedre på barnetrinnet enn på ungdomstrinnet.

Revisor vurderer også at relasjonen mellom lærere og elever i Åfjordskolen jevnt over fremstår som god. Datagrunnlaget peker i retning av at lærerne har god kjennskap til sine elever og at de aller fleste lærere i stor grad har respekt og omsorg for sine elever. Data fra spørreundersøkelsen kan sies å trekke i samme retning som tallene fra elevundersøkelsen, men vi ser også her at resultatene er bedre for barnetrinnet enn for ungdomstrinnet. En

forklaring kan være ulike skolekulturer med ulikt fokus på relasjonsarbeid, men også at elever på ungdomstrinnet befinner seg i en annen livsfase, som i større grad kan utfordre relasjonsbyggingen.

Revisor har merket seg at enkelte lærere gir tilbakemelding om at de i ulik grad er uenig i at det kan få hjelp med sin klasseledelse dersom de strever med denne. Det er heller ikke alle lærere som kjenner til muligheten med at PPT kan bistå skolene med klasseledelse. Her kan det stilles spørsmål ved om PPT har vært ute og informert om sine tilbud på skolene, og om ledelsen ved skolene har vært tydelig på at lærerne bør søke hjelp dersom de føler et behov for det. Det kan dessuten være vanskelig å bedømme sin egen klasseledelse uten at andre observerer og gir tilbakemeldinger om forbedringspunkter.

3 TILPASSET OPPLÆRING

I dette kapitlet beskriver vi deltema 2 som handler om tilpasset opplæring ved overgangen fra barnehage til skole og underveisvurderinger.

3.1 Problemstilling

Det er utarbeidet følgende problemstilling for temaet tilpasset opplæring:

Tilbyr kommunen tilpasset opplæring i tråd med opplæringsloven og andre retningslinjer?

3.2 Revisjonskriterier

Følgende revisjonskriterier er utledet for denne problemstillingen:

Overgangen mellom barnehage og skole:

- *Skolene skal ha utarbeidet en plan for overgangen fra barnehage til skole*
- *Skoleeier skal involvere barnehageeierne i utarbeidelsen av plan for overgang*
- *Barnehager og skoler bør dele kunnskap med hverandre, knyttet til skolestartere og hverandres pedagogiske arbeid*

Underveisvurdering:

- *Skolen skal ha rutiner for å vurdere om elevene har tilfredsstillende utbytte av opplæringen*
- *Skolen skal sette inn tiltak innenfor tilpasset opplæring dersom elever ikke har tilfredsstillende utbytte av opplæringen*
- *Skolen skal ha rutiner for å vurdere om elevene har behov for spesialundervisning*
- *Elevene skal involveres i vurderingen av, og få rettledning i sin faglige utvikling*

Utledningen av revisjonskriteriene finnes i vedlegg 1.

3.3 Datagrunnlag

3.3.1 Overgangen fra barnehage til skole

I Åfjordskolen er det utarbeidet en skriftlig rutine, «*Veien til skolestart i Åfjord kommune*». Planen skal sikre at elevene får en god opplevelse av skolestarten. I planen beskrives blant annet aldersblanding, førskolegrupper, foreldresamtaler og overgangsmøter. Åset skole har i

tillegg til den overordnede planen utarbeidet en egen plan for overgangen fra barnehage til skole.

Sektorsjef oppvekst uttaler at plan for overgang sist gang ble revidert i 2020, da i samarbeid mellom styrere og rektorer. Det gjennomføres overgangsmøter mellom barnehage og skole og overgangsskjema fylles ut sammen med pedagog i barnehagen. Etter-møte gjennomføres i løpet av september, der avgiverbarnehagen har møte med klassestyrer ved førstetrinn. All informasjon om enkelt barn fra barnehagen til skolen er basert på samtykke fra foresatte. Mye informasjon føres over på ordinære barn, slik som hvem som trives sammen, ønsker om klassekamerater o.l. Når det gjelder de barna som vurderes å ha behov for spesialundervisning forberedes dette etter egne faste rutiner. Hvis elever velger å skifte skole innad i kommunen eller fra andre kommuner, overføres det informasjon mellom partene etter samtykke fra foresatt. Sektorsjef oppvekst uttaler at det ikke er etablert egne rutinebeskrivelser for dette, men at lovverket følges.

Samtlige styrere uttaler at de forholder seg til rutinene «*Veien til skolestart i Åfjord kommune*», og at barnehagen har vært involvert i utarbeidelsen av denne rutinen. Det nevnes at rutinen er sendt ut på høring til styrerne som da har fått anledning til å komme med innspill. Det er kun en av styrerne som opplyser at de ved sin barnehage sender over til to skoler, men det påpekes at det ikke er forskjeller i praksis knyttet til dette.

Det gis tilbakemelding fra samtlige styrere om at ansvarsfordelingen mellom barnehagen og skolen når det kommer til overgangen oppfattes som avklart. Det opplyses også fra styrerne om at det avholdes møter på høsten hvor spørsmålet om hverandres pedagogiske oppgaver drøftes.

Revisor har spurt styrerne om hvilken informasjon som deles med skolene. Her er eksempler som at barnehagen informerer skolen om hvordan barnegruppa fungerer, om den har utfordringer som gruppe eller knyttet til enkeltbarn. Av andre eksempler er det pekt på informasjon om vedtak, slik at skolen kan planlegge for det kommende året eller lengre frem i tid. Det nevnes også at enkeltbarn som trenger støtte i ulike situasjoner blir drøftet med skole og at man finner gode løsninger sammen for disse.

Det er videre stilt spørsmål om barnehagens syn på om informasjonen som gis er å anse som relevant for tilpasset opplæring. Samtlige styrere har inntrykk av dette. Det pekes på at informasjonen kan bidra til at skolen forbereder seg på eventuelle utfordringene som ligger til grunn. Informasjonen kan ha betydning for hvordan barn plasseres i grupper. Det nevnes av en styrer at ulike temaer kan tas opp i etterkant av oppstarten. Styrerne fremstår samstemte i

at hensikten med informasjonen som oversendes har til formål å tilrettelegge for at barnet skal få den best mulige oppstarten som det kan få.

Når det gjelder hvem som deltar på overføringsmøtene gis det forskjellige tilbakemeldinger fra styrerne på dette. Noen styrere uttaler at pedagoger som er ansvarlig for skolestarterne deltar. Andre nevner seg selv, rektor, inspektør, kontaktlærer og pedagogisk leder. Andre igjen nevner også helsepersonell som helsesykepleier, lege, fysioterapeut og helsestasjon.

Det gis også tilbakemelding om at informasjon knyttet til mobbing og psykososialt miljø i barnehagen deles med skolene når dette er nødvendig og relevant. Sektorsjef oppvekst uttaler at kommunen også har vært forut for sin tid ved at barnehagene har deltatt i et pilotprosjekt som gjelder mobbing.

Revisor har stilt spørsmål til styrerne om helhetsinntrykket av samarbeidet. Her gir samtlige tilbakemelding om at dette oppleves som godt.

I intervju med rektorer og kontaktperson opplyses det om at samtlige skoler forholder seg til rutinen «*Veien til skolestart i Åfjord kommune*». Åset skole har i tillegg en egen plan for overgangen fra barnehage til skole. Samtlige skoler opplyser også om å benytte seg av informasjonsskjema som fylles ut av barnehagene i forbindelse med overgangen for hvert enkelt barn. Det opplyses også om at møter avholdes med bakgrunn i rutinen for overgang. Leder for PPT uttaler at for de barna som har særlige behov er PPT med på hele overføringen fra barnehage til skole. PPT avklarer samtykke til oversendelse av informasjon til skolen for barn som har hatt tiltak i barnehagen.

FAU Brandsfjord skole gir uttrykk for at praksisen for overgangen mellom barnehage og skole er avhengig av gode rutiner. Etterlevelse av rutinene fremstår i stor grad å være personavhengige. FAU Sør-Roan skole opplever samarbeidet mellom barnehagen og skolen som godt når det kommer til overgangen fra barnehage til skole. Til tross for koronarestriksjoner er det gjennomført førskoleklubber også på tvers av barnehager, med skolebesøk, felles førskoletreff, og overføringssamtaler.

Tilstandsrapporten for skolene fra 2021 viser at alle skolene opplever at de har et godt samarbeid med barnehagene ved overgang fra barnehagen til skolen. Dette støttes av svar i spørreundersøkelsen fra lærerne ved 1-4 trinn om de oppfatter samarbeidet om overgangen fra barnehage til skole som god. Her svarer 81 prosent at de er litt eller svært enige.

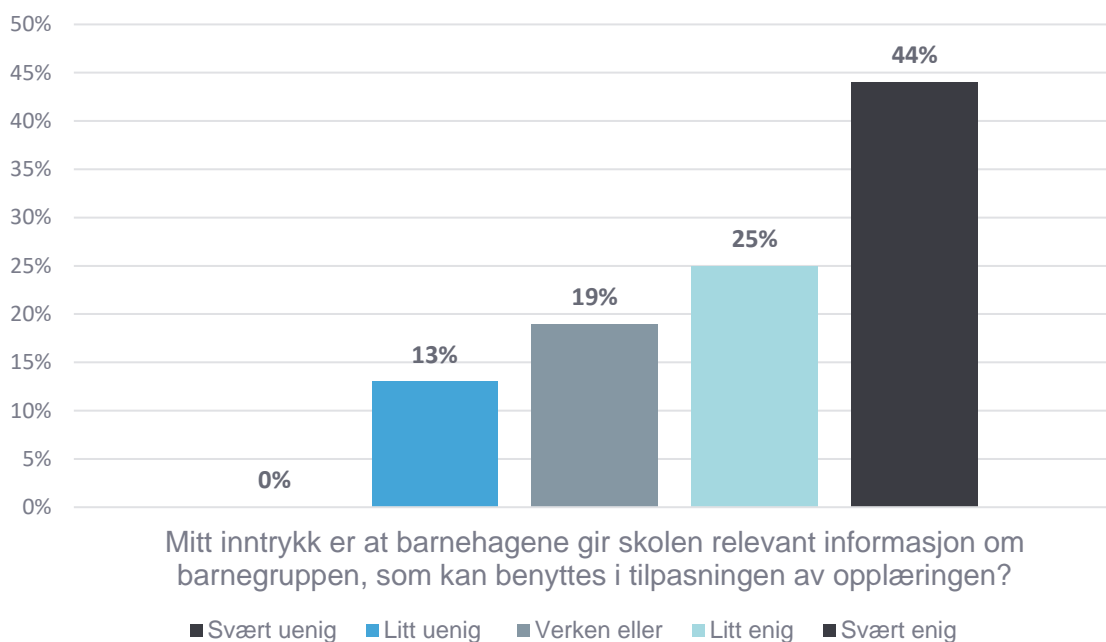
Dersom barn ikke har gått i barnehage innhentes informasjon fra folkeregisteret, og deretter tas tidlig kontakt med foreldre og helsesykepleier. Besøk og aldersblanding knyttet overgangen har vært preget av pandemien. De nye kontaktlærerne er vesentlige i prosessen med overgang

mellom barnehage og skole, ofte er det en utfordring å få kabalen med nye kontaktlærere klar i god tid slik at de kan være en aktiv part i overgangen skolen. Dette medfører at overgangsmøter til tider gjennomføres uten at neste års kontaktlærer er til stede.

Revisor har spurt sektorsjef oppvekst i Åfjord om hvem som er de aktuelle brukerne av rutinen «veien til skolestart i Åfjord kommune». Tilbakemeldingen er at dette er ansatte på 1-4 trinn i skolen. Spørsmålene om overgangen fra barnehage til skole er derfor stilt til ansatte på disse trinnene. Det er 16 ansatte fra 1-4 trinn som har besvart undersøkelsen.

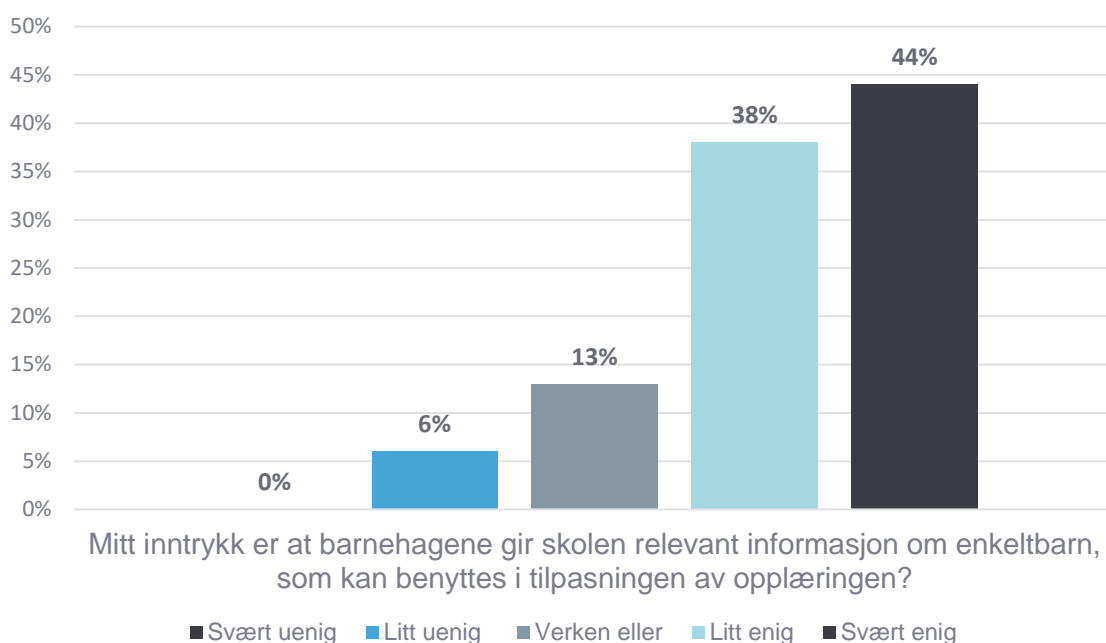
Kjennskapen til innholdet av rutinen «veiene til skolestart i Åfjord kommune» fordeler seg på 44 % ja, mens 56 % svarer nei. Samme tendens er gjeldende når vi kun ser på hva kontaktlærer for disse trinnene har svart. På spørsmålet om alle møter i tilknytning til overgangen gjennomføres i samsvar med rutinen, er 69 prosent litt enig eller svært enig.

Figur 4. Spørsmål om informasjon fra barnehagen om barnegruppen

Kilde: Revisjon Midt-Norge SA

Figur 5. Spørsmål om informasjon fra barnehagen om enkeltbarn

Kilde: Revisjon Midt-Norge SA

Begge figurene viser at det store flertallet av lærerne anser at barnehagene gir relevant informasjon om barnegruppen og om enkeltbarn. Enkelte har her svart at de er litt uenig eller verken eller på dette spørsmålet.

Lærerne har kommet med eksempler på informasjon fra barnehagen som er relevant for tilpasningen av opplæringen. Her får vi tilbakemeldinger på at språkutvikling, motorikk, adferd, sosiale ferdigheter, samarbeid med hjemmet, forholdet til andre elever, motivasjon, interesser, styrker og svakheter mm. er relevant informasjon

Vi har også spurt kontaktlærerne i 1-4 trinn om de tilpasser sin opplæring basert på informasjon fra barnehagen. Her svarer 10 % litt uenig, og 10 % verken eller. 30 % er litt enig, mens 50 % er svært enig.

3.3.2 Underveisvurdering

I Åfjordskolen er det etablert en skriftlig rutine for kartlegging av faglig utvikling hos elever. Rutinene har overskriften «*Gjennomføring og oppfølging av kartlegging på ulike klassetrinn i Åfjordskolen*». Rutinen sier noe om hvilke kartlegginger som skal benyttes og hvordan det skal jobbes med oppfølgingen av resultater. Hensikten med rutinen og arbeidet er å sikre at elever får en tilpasset opplæring, samt finne frem til de elever som ikke har tilstrekkelig utbytte av opplæring og dermed behov for spesialundervisning. Kommunen har også en egen rutine for

samarbeidet med PPT og utredningsfasen med overskriften; «*Rutiner og maler for spesialpedagogikk i barnehage og skole, Åfjord kommune*».

Sektorsjefen uttaler at kommunen står midt i et veiskille når det kommer til undervisvurdering og ny læreplan. Her er oppfatningen at det arbeides ulikt på skolene og at det i tiden fremover skal jobbes med en felles plan omkring vurderingsarbeid. Likeledes skal det arbeides med rutine for samtaler med foreldre og elever og egenvurdering og elevmedvirkning er sentrale temaer i dette arbeidet.

For å vurdere elevenes utbytte av læringen benyttes blant annet kartleggingsprøver, både obligatoriske og de som ikke er obligatoriske ifølge sektorsjef oppvekst. Hun mener derfor at det ikke finnes elever med utfordringer som går uoppdaget gjennom oppvekst og skoleløp. Når behov blir oppdaget skjer det en rask behandling av PPT. Målet er først og fremst løse utfordringer/behov ved tidlig innsats på enheten, og sektorsjefen mener de har blitt stadig bedre på å prøve ut tiltak som har effekt innen ordinær opplæring.

I intervju med rektorer og kontaktperson opplyses det om at skolene har rutiner for kartlegginger av elevenes faglige utvikling. Det er kjennskap til at kartlegginger, tiltak og evaluering skal legges inn i det elektroniske systemet Conexsus, men at ikke alle lærere benytter systemet i oppfølgingen av læringsutfordringer. Det opplyses om at enkelte av lærerne fortsatt forholder seg delvis eller helt til papirarkiv.

Rektorer og kontaktperson har i intervju vist til tiltak som skolene benytter seg av etter kartlegginger er foretatt. Eksempler på dette er intensiv opplæring med språkløyper, intensive lesekurs, individuelle tilpasninger eller arbeid i mindre grupper mv. Det vises av enkelte rektorer også til dialogen med PPT forut for henvisninger og involvering av PPT i kartlegginger.

Det er gitt tilbakemeldinger fra skolene om at elever får kjennskap til egen faglig utvikling og forbedringspunkter ved elev- og utviklingssamtalene. Enkelte av skolene avtaler også forbedringspunkter med elevene som vurderes over år og dokumenteres i Visma Flyt skole¹¹

FAU Brandsfjord skole har opplyst om at informasjon fra skolen til foresatte om egne barns faglige og sosiale utvikling vurderes som grei, men at dette fort kan bli sårbart ved sykefravær eller annet fravær fra kontaktlærer. Elevene får ifølge utvalget tilbakemelding fra skolen på hvordan de kan bedre sin faglige og sosiale utvikling, og at elevene delvis vet hva det blir lagt vekt på når skolearbeidet skal vurderes. Fra mellomtrinn og oppover jobbes det også ifølge

¹¹ Visma Flyt Skole er en moderne skytjeneste for skoleadministrasjon. Løsningen digitaliserer en rekke prosesser knyttet til læreres og elevers skolehverdag, og bidrar til et bedre samarbeid mellom skole og hjem Hentet fra: [Skoleadministrasjon for grunnskolen | Visma Flyt Skole - Visma](#)

utvalget med at elevene får ta del i vurderingen av eget skolearbeid. Ved Sør-Roan FAU opplyses det om at foreldre i skriftlig rapport før jul og ved minst to utviklingssamtaler i løpet av året får informasjon og egne barns faglige- og sosiale utvikling. Det fremstår som uvisst ifølge utvalget om elevene får vite hva det blir lagt på når skolearbeidet vurderes og hvorvidt barn med utfordringer raskt får hjelp. For vurderingen av eget arbeid skal elevene fylle ut et skjema for dette før utviklingssamtalen.

Revisor viser i intervju med PPT i Nord Fosen til at tjenesten er oppført som samtalepartner til skolene i forbindelse med kartleggingsrutiner. Leder i PPT bekrefter dette, men uttaler at det ikke alltid er slik at skolene har drøftet kartleggingsresultatene på trinnene før PPT kobles inn. Leder er av den oppfatningen at det ligger en nytteverdi i slike forutgående drøftinger. Hvis resultatene fra kartleggingen krever evaluering og eventuelle tiltak er PPT involvert. Leder sin oppfatning er at tiltak ikke blir evaluert i tilstrekkelig grad på alle skolene, og at dette derfor er et forbedringspunkt i Åfjordskolen. Leder gir uttrykk for at det må anses som uetisk å gjøre en kartlegging av et barn dersom det ikke gjøres noe med resultatene.

Leder for PPT har tilgang til alt av dokumentasjon på Conexsus. Leder sitt inntrykk er at innføringen av et nytt systemet kan tenkes å bli benyttet som en unnskyldning for at dokumentasjonen ikke er på plass. Men systemet skal nå ha vært operativt i ett år og burde forventes å være tatt i bruk. Leder mener noen skoler har gode systemer for dokumentasjon, men langt fra alle. Det fremstår også som tilfeldig hvorvidt det skrives referater eller ikke som legges inn i systemet. Leder i PPT er ikke så opptatt av resultatene, men hva som gjøres med resultatene.

I tilstandsrapportene for 2021 bekreftes det at de fleste skolene har rutiner for å følge opp kartlegginger med tiltak og vurderinger. Om veiledning og oppfølging av elever beskriver tilstandsrapporten en av skolene slik: «Skolen har lærere som gir hver enkelt elev tilbakemelding og veiledning som fremmer læring og utvikling. Lærernes tilbakemeldinger forteller elevene om kvaliteten på arbeidet eller prestasjonen, og elevene får råd om hvordan de kan forbedre seg»

Elevene er ifølge tilstandsrapporten for Brandsfjord skole involvert i eget læringsarbeid i det å vurdere eget arbeid og utvikling. Ved Åset skole det skal settes i gang et større arbeid innen elevaktiv rolle i vurderingsarbeidet.

Resultatene fra elevundersøkelsen viser at skolene i Åfjord ved 7. trinn ligger tett opp til de nasjonale tallene og også tall for Trøndelag fylke når det kommer til «vurdering for læring». I enkelte tilfeller ligger også Åfjordskolene for 7. trinn over nasjonale tall og tall for Trøndelag fylke.

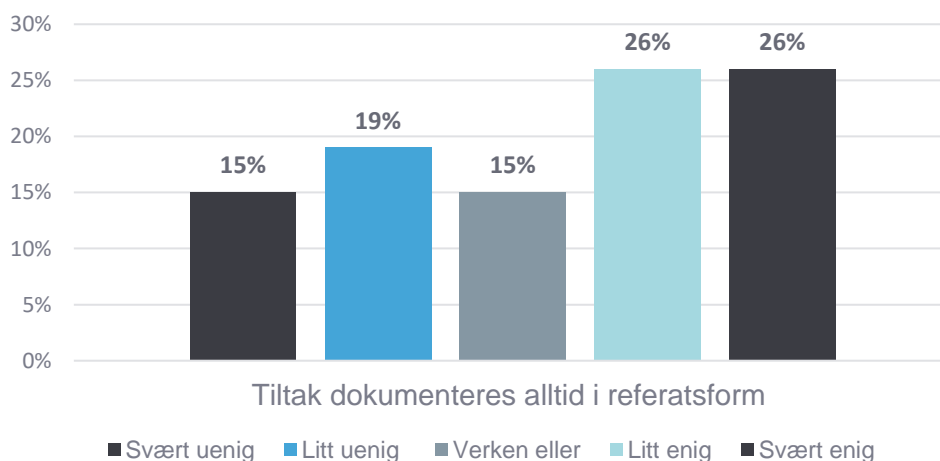
Dette er også likt for 10. trinn. Her er det midlertid to spørsmål som skiller seg ut. På spørsmålet: «Forklarer lærerne hva som er målene i de ulike fagene slik at du forstår dem?» ligger 10 trinn i Åfjordskolene noe lavere enn nasjonalt nivå og Trøndelag. På spørsmålet: «Får du være med og foreslå hva det skal legges vekt på når arbeidet ditt skal vurderes?» ligger imidlertid 10. trinn i Åfjordskolene noe høyere enn sammenligningsgrunnlaget.

For spørsmålene om kartlegging og undervisvurderinger i skolen har revisor i samråd med sektorsjef oppvekst bestemt at disse spørsmålene ble sendt ut til alle lærere med kontaktlærerfunksjon. Dette på grunn av de særlige oppgaver som kontaktlærerne har opp mot rutinen «Gjennomføring og oppfølging av kartlegging på ulike klassetrinn i Åfjordskolen». Det er 27 lærere som har besvart disse spørsmålene. Av de spurte er det 82 prosent som kjenner innholdet av rutinene, mens 18 har svart nei på kjennskap til innholdet av denne. Videre svarer

- 77 prosent at de er litt enig eller svært enig i at dokumentasjon knyttet til kartlegginger, tiltak og evalueringer av elevers faglige utvikling legges inn i fagsystemet svarer 11 prosent at de er litt uenig i dette.
- 97 prosent er enten litt eller svært enig i at kartlegginger av faglige ferdigheter alltid gjennomgås med de som jobber på trinnet
- 81 prosent svarer at de enten er litt eller svært enig i at det alltid settes inn tiltak for å bedre den faglige utviklingen

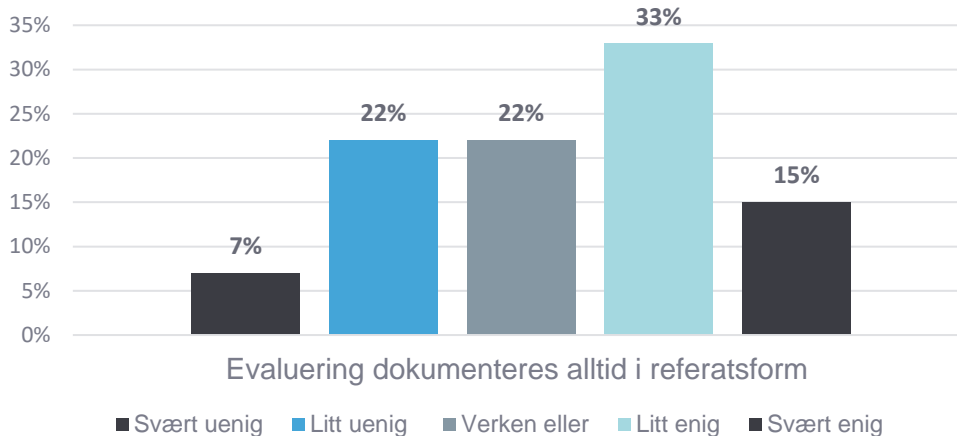
Revisor har også stilt spørsmål knyttet til dokumentasjon av tiltak og evalueringer knyttet til elever faglige utvikling. Nedenfor vises svarfordelingen for disse spørsmålene.

Figur 6. Spørsmål om dokumentasjon av tiltak

Kilde: Revisjon Midt-Norge SA

Figur 7. Spørsmål om dokumentasjon av evalueringer

Kilde: Revisjon Midt-Norge SA

Det er også stilt spørsmål om det alltid gjennomføres møter med spesialpedagog / ledelsen når elever presterer under bekymringsgrensen. Her svarer 4 prosent at de er svært uenig og 4 prosent at de er litt uenig. 32 prosent har svart at de er litt enig, mens 37 prosent svært enig.

Det er 92 prosent som er litt (11 prosent) eller svært enig (81 prosent) at de gjennomfører halvårsvurderinger i fag, orden og oppførsel for alle sine elever. 7 prosent er litt uenig i dette.

På spørsmålet om alle elever involveres i sin egen faglig utvikling er det 93 prosent som svarer at de enten er litt (52 prosent) eller svært enig (41 prosent) i dette.

Hele 96 prosent er litt (44 prosent) eller svært enige (52 prosent) i at de gir sine elever tilbakemeldinger på hvordan de kan bedre sine faglige kunnskaper. 4 har svart verken eller.

3.4 Vurdering

3.4.1 Overgangen fra barnehage til skole

- *Skolene skal ha utarbeidet en plan for overgangen fra barnehage til skole*

Revisors vurdering er at det er utarbeidet en plan for overgangen mellom barnehage og skole i Åfjord kommune. Planen er felles for samtlige barnehager og skoler og har tittelen «*Veien til skolestart i Åfjord kommune*». Samtlige styrere og rektorer/kontaktperson opplyser at de forholder seg til denne planen for overgangssituasjonen.

Ifølge sektorsjef oppvekst skal lærere på 1-4 trinn ha kjennskap til planen og de rutiner som følger av denne. Spørreundersøkelsen vi har sendt ut til læreren avdekker at majoriteten av

lærerne på 1-4 trinn ikke har slik kjennskap. Data fra spørreundersøkelsen tyder også på at de foreligger usikkerhet hos lærerne knyttet til om møter i forbindelse med overgangen gjennomføres slik rutinen beskriver. Tilbakemeldingene kan tyde på at kunnskap om planen er bedre på ledernivå enn på lærernivå. Manglende kunnskap om innholdet av rutiner kan tenkes å ha innvirkning på rutine- og regeletterlevelse i overgangssituasjonen.

- *Skoleeier skal involvere barnehageeierne i utarbeidelsen av plan for overgang*

Revisors vurdering er at samtlige styrere har blitt involvert i utarbeidelsen av planen. Planforslaget er sendt ut på høring til styrerne som dermed har fått anledning til å komme med innspill. Dette tilsier at begge parter i samarbeidet har fått muligheten til å delta og yte medvirkning i utarbeidelsen av planen, og på hvilke rutiner som følger av denne.

- *Barnehager og skoler bør dele kunnskap med hverandre, knyttet til skolestartere og hverandres pedagogiske arbeid*

Revisors vurdering er at det er foretatt en kunnskapsdeling mellom barnehagene og skolene om hverandres pedagogiske oppgaver, dette blant annet gjennom overgangsmøter på høsten. Samtlige styrere, rektorer/kontaktperson har gitt tilbakemelding til oss om at ansvarsfordelingen mellom partene i samarbeidet anses for klar. Vi ser at informasjonsdeling om elever også skjer ved skifte av skole.

Det opplyses fra enkelte lærere i spørreundersøkelsen om at informasjonen fra barnehagene ikke alltid anses relevant for tilpasset opplæring i skolen. Dette gjelder både informasjon om barnegruppen og om enkeltbarn. Det foreligger også data som tyder på at informasjon fra barnehagen ikke alltid benyttes i tilpasningen av opplæringen. Dette er funn som tolkes dit hen at kunnskapsdelingen på enkelte punkter er mangelfull. Hensikten med kunnskapsdelingen er å oppnå forståelse for hverandres oppgaver og roller, for å få innsikt i informasjonsbehovet den enkelte part i samarbeidet har. Barnehagene bør derfor få en tydeligere tilbakemelding på hvilken informasjon som skolene mener er relevant for tilpasset opplæring, og hvordan denne informasjonen er tenkt benyttet i skolen. Videre bør barnehagene si noe om hvilke opplysninger de samler inn om barn og har mulighet til å formidle videre. Her vil det være naturlig å se på om partene kan tilpasse seg hverandres behov.

3.4.2 Undervisvurdering

- *Skolen skal ha rutiner for å vurdere om elevene har tilfredsstillende utbytte av opplæringen*
- *Skolen skal sette inn tiltak innenfor tilpasset opplæring*
- *Skolen skal ha rutiner for å vurdere om elevene har behov for spesialundervisning*

Revisor vurderer at det i Åfjordskolen er etablert rutiner for å vurdere om elever har tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Rutinene er skriftliggjort gjennom dokumentet «*Gjennomføring og oppfølging av kartlegging på ulike klassetrinn i Åfjordskolen*». Dokumentet viser kartleggingsregimet for skolene og sier noe om tiltak og evaluering av elever det er knyttet bekymring til. Kartlegginger av elevenes faglige ferdigheter består av de nasjonale obligatoriske prøvene, samt andre kartlegginger som benyttes ved behov. Det er opplyst i rutinen at tiltak og evalueringer skal dokumenteres i referats form. Rutinene gir også føringer for samarbeidet mellom lærere, klassetrinnet, spesialpedagogiske ledelse og PPT. På denne måten dekker også rutinen vurderingen av behovet for spesialundervisning. Rutinen for kartlegging suppleres også av den skriftlige rutinen for spesialundervisning; «*Rutiner og maler for spesialpedagogikk i barnehage og skole, Åfjord kommune*», som omhandler skolens samarbeid med PPT og utredningsfasen.

Revisor har bedt om innsyn i dokumentasjon av kartlegginger, tiltak og rutiner i Åfjordskolen for å vurdere fullstendigheten i dokumentasjonen, samt rutine- og regeletterlevelse på området. Tilbakemeldingen vi har fått er at dokumentering ved bruk av systemet Conexsus ikke er på plass ved alle skoler, og at enkelte skoler fortsatt dokumenterer noe i papirarkiv. Dette bekreftes også av leder i PPT som vi har snakket med.

Revisor har også stilt spørsmål om rutineetterlevelse i intervjuer og spørreundersøkelsen. Data fra spørreundersøkelsen kan tyde på at det ikke alltid blir gitt tilpasset opplæring når det er behov for det, og at det for enkelte lærere kan oppfattes som vanskelig å finne frem til gode tiltak. Spørreundersøkelsen tyder også på at en god del av lærerne ikke benytter referatsform for dokumenteringen av tiltak og evalueringer, dette i tråd med rutinen. Leder for PPT viser til svakheter ved de drøftinger av kartlegginger som skal foretas forut for at PPT kobles inn. Leder for PPT peker også på mangler knyttet til evalueringen av tiltak. Et samlet datagrunnlag tilsier derfor at selv om rutiner er etablert for Åfjordskolen, er det utfordringer knyttet til etterlevelsen av disse.

Hensikten med et kartleggingsregime vil være å avdekke læringsutfordringer tidlig, slik at tiltak kan settes inn for å kunne beholde elevene i den ordinære undervisning. Tilpasset opplæring skal forsøke å hindre at elever blir henvist til PPT, og får et behov for spesialundervisning. Manglende rutineetterlevelse vil kunne vanskeliggjøre denne målsettingen for opplæringen.

- *Elevene skal involveres i vurderingen av, og få rettleiding i sin faglige utvikling*

Revisors vurdering er at elever involveres og får rettleiding i sin faglige utvikling i Åfjordskolen. Dette ut fra at elevundersøkelsen til dels viser gode tilbakemeldinger på vurderingspraksisen og at dette bekreftes i spørreundersøkelsen til lærerne. I motsatt retning trekker det at skoleledelsen har oppfattet at praksisen er mangelfull ut fra resultater i eksterne skolevurderinger og tidligere tilbakemeldinger fra elevene. Dette kan tyde på at det er forskjeller mellom de enkelte skolene og lærerne nå det kommer til vurderingspraksisen.

Vurderingspraksisen henger sammen med den faglige relasjonen mellom lærere og elev og elevens mulighet for involvering i læringsprosessen. Revisor er enig i at det kan være en fordel å oppnå en mer enhetlig praksis knyttet til vurdering i skolen. Dette kan forhindre at vurderingspraksisen blir skole- og personavhengig. Vurderinger underveis i opplæringsløpet henger også sammen med den faglige delen av klasseledelsen. Tilbakemeldinger til elevene bør foretas som del av den kontinuerlige læringsstøtten og den daglige dialogen med elevene. Elevens involvering kan føre til større eierskap i læringsprosessen og styrke innsikten i eget arbeid, og fagene som sådan. Det å reflektere over eget arbeid og bli vurdert av andre er også en viktig del av opplæringen.

4 FOREBYGGING OG PSYKOSOSIALT SKOLEMILJØ

I dette kapitlet beskriver vi deltema 3 om hvordan kommunen arbeider for å sikre et godt skolemiljø.

4.1 Problemstilling

Det er utarbeidet følgende problemstilling for temaet forebygging og psykososialt skolemiljø:

Jobber kommunen forebyggende for å sikre et trygt og godt skolemiljø?

4.2 Revisjonskriterier

Følgende revisjonskriterier er utledet for denne problemstillingen:

- *Rektor skal sikre at elevene får ta del i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø*
- *Rektor og ansatte på skolen skal drøfte hva som faller inn under begrepet "krenkelser"*
- *Skolene bør kartlegge hvilke elever som anses som sårbare*
- *Skolene skal evaluere det forebyggende arbeidet med skolemiljøet basert på blant annet synspunkter fra elevene, foreldrene og ansatte*

Utleddningen av revisjonskriteriene finnes i vedlegg 1.

4.3 Data

4.3.1 Mobbing på skolen

I tilstandsrapporter fra 2021 for både Sør-Roan skole og Stoksund skole rapporteres det om at 0,0 % av elevene rapporterer om mobbing i skolen. Her viser Stoksund skole kun til Olweusundersøkelsen, mens Sør-Roan skole viser til både Olweus- og elevundersøkelsen. For Brandsfjord skole rapporterer i tilstandsrapporten for 2021 om at skolen over tid i snitt har et bedre resultat enn nasjonalt nivå på indeksen for mobbing, men at man i 2020 ikke nådde målet om at ingen elever skulle oppleve mobbing. Åset skole rapportere i tilstandsrapporten om at man ikke er fornøyd med resultatene før alle krenkelser og all mobbing har opphørt.

Tabell 3. Statistikk fra elevundersøkelsen, kategorien «mobbing», 2020-2021

Spørsmål	Mobbing på skolen (prosent)		
Utvalg	Hele landet	Trøndelag	Åfjord
7. trinn	7,5	8,0	14,0
10. trinn	5,5	6,6	*
Spørsmål	Er du blitt mobbet digitalt (mobil, iPad, PC) de siste månedene? (prosent)		
Utvalg	Hele landet	Trøndelag	Åfjord
7. trinn	2,9	2,9	0
10. trinn	2,1	2,5	8,7

Kilde: Utdanningsdirektoratet

4.3.2 Elevmedvirkning

I samtale med rektorer og kontaktperson får vi opplyst at samtlige skoler involverer elevene i forbindelse med utarbeidelse av klasseregler. Elevrådet er også gitt oppgaver og drøfter det psykososiale skolemiljø, Olweus-programmet og trivselstiltak. I samtaler med revisor legges det vekt på at elevene skal få eierskap til arbeidet, deriblant klassereglene. Oppfatningen er at elevene i større grad vil følge regler som de selv har vært med å utarbeide. Det trekkes av enkelte også frem at det er viktig å skape forståelse ovenfor elever at det de er med på faktisk er å yte medvirkning, da dette ikke alltid er like lett å forstå.

Tilstandsrapporter for skolene i 2021 bekrefter også at skolene har system for elevsamtaler, elevråd både for småtrinn, mellomtrinn og ungdomstrinn, klasseråd og klassens time. Ved Åset skole har de gjennomført kurs i elevdemokrati for alle elever på 5. -10. trinn og fokuserte på viktigheten av å velge gode representanter til elevråd.

Ved Stoksund skole har de etablert elevenes framtidvisjon, og beskriver i tilstandsrapporten at de

«er i prosess når det kommer til at læreren og elevene skal være del av samme lag med forskjellige, definerte roller. Rollene er naturlige, men trenger likevel å tydeliggjøres. Elever oppleves ofte som usikre når de blir spurt om de medvirker, og dette er et punkt skolen skal anerkjenne—og tydeliggjøre».

Figur 8. Elevenes framtidsvisjon - Stoksund skole

Kilde: Stoksund skole

På elevundersøkelsen fra 2021-2022, scorer 7. trinn ved Åfjord skolene tett opp til og noe over nasjonale tall og tall for Trøndelag fylke på spørsmålene «Er dere elever med på å lage regler for hvordan dere skal ha det i klassen», «Legger lærerne til rette for at dere elever kan delta i elevrådsarbeid og annet arbeid som tillitsvalgt?» og «Hører skolen på elevenes forslag?»¹⁰. trinn ligger tett opp til nasjonale tall og tall for Trøndelag, men allikevel for samtlige spørsmål lavere enn sammenligningsgrunnlaget.

Lærerne har besvart to påstander om elevmedvirkning.

- 94 prosent opplyser at de enten er litt eller svært enig i at elevene har fått delta i utarbeidelsen av klasseregler
- 89 prosent at de er litt (71 prosent) eller svært (18 prosent) enig i om elevene har fått delta i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet knyttet til et trygt og godt skolemiljø

4.3.3 Drøfting, kartlegging og evalueringsarbeid

For Åfjord skolen er det etablert en skriftlig rutine, «Kartlegging av det psykososiale miljøet i skolen». I rutinen er det utarbeidet årshjul for arbeidet med Olweusprogrammet og Elevundersøkelsen. Det fremgår også av rutinen at «Resultatene av Olweusundersøkelsen må ses i sammenheng med resultatene fra Elevundersøkelsen.»

Det skal ifølge rutinen gjennomføres en spørreundersøkelse på 4-10 trinn hver høst tilknyttet Olweusprogrammet. Resultatene skal gjennomgås og det skal foreslås tiltak og satsingsområder. Både sektorsjef oppvekst, rektor, personalgruppe, Olweusteam, elevråd og foreldreutvalg skal involveres i arbeidet. Rutinen peker også på at leder i PPT er instruktør i

Olweusprogrammet. Leder har ansvaret for opplæring av nytilsatte i programmet og kan også bistå skolene med tolking av resultater og utarbeiding av tiltak.

Tilsvarende for elevundersøkelsen er det etablert et årshjul for oppfølging. Det er bestemt obligatorisk gjennomføring av undersøkelsen på 5-10 trinn hver høst. Resultater skal gjennomgås med flere blant annet skoleledelse, personalgruppa, elevråd og foreldreutvalg.

Som del av rutinen er også bestemmelser knyttet til utviklingssamtaler og årlige sosiometriske undersøkelser på hvert trinn. Det er også sagt noe om tiltak knyttet til kartleggelser i sosiometri.

Sektorsjef oppvekst uttaler at Olweus-programmet er kommunens kvalitetssikringssystem innen skolemiljø og er rettet mot forebygging av mobbing og antisosial adferd. Programmet er benyttet av kommunen i mange år. På planleggingsdagen settes det i henhold til Olweus-programmet av tid til å drøfte mobbebegrepet, krenkelser ol. De nyansatte får en dag med opplæring i Olweus-programmet, slik at alle skal kunne dette. Dette har også fokus når lærere er ute på inspeksjon og loggen i Olweus støtter opp under dette. Det er opp til hver enkelt skole hvor mye inspeksjon man vil ha. I loggen føres alle avvik man har oppdaget i løpet av friminuttene, slik at man kan fortsette observasjon av utsatte barn fra friminutt til friminutt uavhengig av hvem som har inspeksjon.

Etter kartleggingsprøver av det psykososiale miljøet jobbes det i ledergruppene og ute i klassene. Elevundersøkelser presenteres i elevråd hvor det reflekteres over svarene. Sektorsjefen er opptatt av at elevundersøkelsen skal benyttes til noe konstruktivt etter at den er gjennomført.

Sektorsjefen sier de har hatt noen utfordringer knyttet hele skolemiljøet, og omtaler det som skeivutvikling. Et eksempel på dette er at det har bredt seg en oppfatning blant elevene at det ikke er lov å være god. Sektorsjefen har tolket dette som at det er noe som ikke er bra med strukturen i klassen. PPT kom i det nevnte tilfellet inn i klassen for å nullstille klassemiljøet og et av tiltakene var blant annet å male klasserommet i en annen farge. Dette for å starte på nytt for å få slutt med en ukultur som holdt på å bre seg. Kommunen har en historikk som ikke er positiv, men har nå gode system for å fange opp og gjøre noe med dette.

I revisors samtale med rektorer og kontaktperson er det vist til at evalueringsarbeidet av det psykososiale skolemiljøet knytter seg i det vesentlige til elevundersøkelsen og Olweus-undersøkelsen. Enkelt av rektorene nevner også at evalueringer baserer seg på informasjon fra ansatte og elever. Inspeksjonsloggen er nevnt som et verktøy som er tatt med i evalueringsarbeidet. Færre av de vi har snakket med nevner at det gjøres evalueringer på grunnlag av informasjon fra foresatte eller foreldreutvalg. Ut fra intervjuene er det ulike tilbakemeldinger om tiltak settes inn som følge av kartlegginger. Dette settes i sammenheng

med prioriteringer opp mot andre arbeidsoppgaver. Samtlige av de vi har intervjuet nevner at krenkelsesbegrepet er drøftet i kollegiet, men ikke alle skoler gjør dette årlig. Det informeres også om at samtlige skoler gjør seg opp formeninger om hvem som er de sårbare barna, dette ved å gjennomføre kartlegginger i form av sosiometri. Eksempler på barn som er sårbare som løftes frem er barn med diagnoser, barn som strever med det sosiale samspeillet, barn som har utfordringer i hjemmet mv.

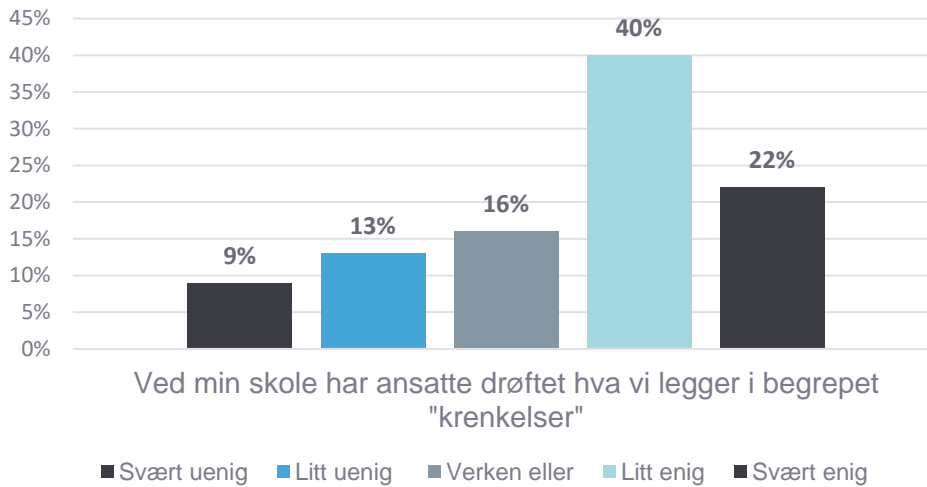
Leder for PPT i Nord-Fosen uttaler at tjenesten har kompetanse på mobbing og antisosiale relasjoner og har bistått skolene i deres arbeid med dette. Leder sin oppfatning er at de skolene som klarer å arbeide godt med elevmiljøet over tid klarer å opprettholde et stabilt psykososialt miljø. Disse skolene har klare og tydelige rutine som følges. Et forbedringspunkt ifølge leder er at skolene må gjøre en bedre jobb med å få mer samstemte lærere og at terskelen for å gripe inn må senkes.

Noen skoler oppfattes av leder for PPT som flinke til å benytte Olweusprogrammet, men at dette forutsetter at tiltakspakken som følge med benyttes. Leder er enig i at det ikke alltid er samsvar mellom elevundersøkelsen og Olweus-undersøkelsen når det kommer til mobbing. Dette er for øvrig også øyeblikksbilder fra de tidspunkt hvor undersøkelsene gjennomføres. Dersom skoler uttaler at det ikke skjer mobbing beror dette på manglende forståelse. Skoler vil komme opp i vanskelige saker som nødvendiggjør aktivitetsplaner.

Brandsfjord FAU skole har en oppfatning av at flertallet av elevene trives på skolen. Det opplyses videre om at skolen jobber mye med å forebygge mobbing på skolen og at utvalget holdes godt informert om dette. Det har vært mindre informasjon fra skolen knyttet til hva som ligger i foreldreutvalgets oppgaver og hvordan utvalget kan bidra i forbedringsarbeidet. Dette mener utvalget har med pandemien å gjøre. Ved FAU Sør-Roan skole foreligger det også en oppfatning av at elevene trives ved skolen. Utvalget er orientert om skolens forebyggende arbeid når det kommer til skolemiljøet. Det pekes på at skolen har tiltak som jentegruppe, tilsyn i utetid og deltagelse i Olweus-programmet. Det er færre jenter på skolen enn gutter og det registrere at det er et tøft språk i elevgruppa. Dette er noe FAU mener det fortsatt må tas tak i. Utvalget har inntrykk å av ha blitt involvert i skolens utviklingsarbeid. Det er imidlertid gitt lite informasjon om FAU sin rolle fra skolen, men dette er noe utvalget selv har oppdatert seg på.

64 prosent av lærerne svarer at de kjenner til innholdet av rutinen «Kartlegging av det psykososiale miljøet i skolen» mot 36 prosent som opplyser å ikke ha kjennskap til innholdet.

Figur 9. Spørsmålet om drøftinger av krenkelsesbegrepet

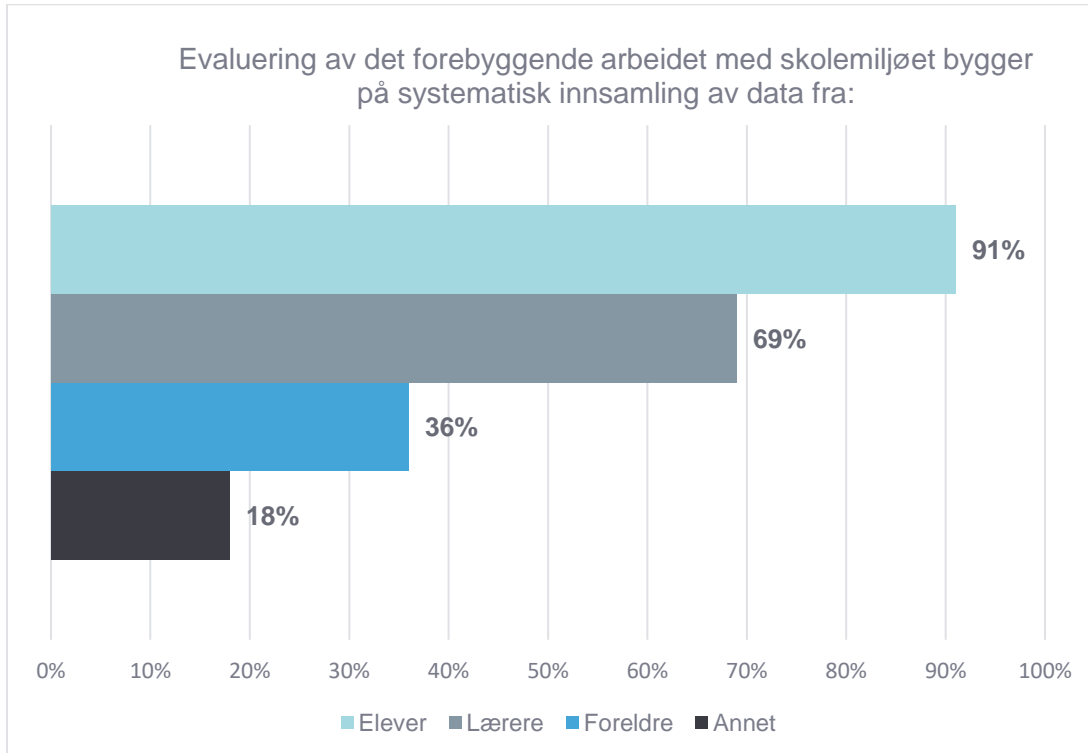

Kilde: Revisjon Midt-Norge SA

Figuren over viser at 62 prosent er litt eller svært enig i at ansatte har drøftet hva de legger i begrepet krenkelses. Lærerne har videre svart på noen påstander der de sier følgende:

- 82 prosent er enten er litt eller svært enig i påstanden om at skolene har identifisert hvilke barn som er sårbare for krenkelses
- 71 prosent at de enten er litt eller svært enig i påstanden om at ledelsen sørger for årlige evalueringer av det forbyggende arbeidet med skolemiljøet
- 96 prosent er enten litt eller svært enig om de gjennomfører årlige relasjonskartlegginger av sine elever
- 87 prosent kjenner til at PPT kan bidra i arbeidet med elevenes psykososiale miljø

Figur 10. Spørsmål om forebyggende arbeid med skolemiljøet

Kilde: Revisjon Midt-Norge SA

Figuren over viser hvilke datagrunnlag evalueringen av det forebyggende arbeidet baserer seg på. Her ble det opplyst at de kunne krysses av for flere alternativer.

4.4 Vurdering

4.4.1 Elevmedvirkning

- *Rektor skal sikre at elevene får ta del i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø*

Revisors vurdering er at rektorene i Åfjordskolen sikrer at elevene tar del i planlegging og gjennomføring av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø. Dette gjennom at elevene ved samtlige skoler får ta del i utarbeidelsen av egne klasseregler, og at psykososialt miljø er en del av elevrådsarbeidet. Elevmedvirkning er viktig blant annet for at elevgruppen skal få eierskap til problemstillinger knyttet til skolemiljøet. Inntrykket fra spørreundersøkelsen til lærerne og de svar som er gitt i elevundersøkelsen for elevmedvirkning støtter opp om denne vurderingen. Det opplyses om at skolene i Åfjord er Olweus-skoler og at elever også gjennom dette arbeidet er med å påvirke sitt eget skolemiljø.

4.4.2 Drøfting, kartlegging og evalueringsarbeid

- *Rektor og ansatte på skolen skal drøfte hva som faller inn under begrepet «krenkelser»*
- *Skolene bør kartlegge hvilke elever som anses som sårbare*
- *Skolene skal evaluere det forebyggende arbeidet med skolemiljøet basert på blant annet synspunkter fra elevene, foreldrene og ansatte*

Kartlegginger av skolemiljøet som finnes fra skoleåret 2020-2021 viser sprik i datamaterialet. Enkelte av rektorene rapporterer om at det er ingen forekomst av mobbing. Her ser vi også at enkelte skoler i tilstandsrapporteringen kun viser til en av flere undersøkelser som er foretatt, selv om det fremgår blant annet av rutinen for kartlegginger at de ulike undersøkelser skal ses i sammenheng.

Tall fra elevundersøkelsen for hele Åfjordskolen, viser en relativt høy grad av mobbing. Det skal her poengteres at dataene vi har basert oss på er begrensede. Utvalget og svarprosenten har betydning for tolkningen av resultatene, samt at resultater alltid skal ses på bakgrunn av den lokale kunnskapen som foreligger. Dette betyr imidlertid ikke at tallene skal bagatelliseres eller ikke anses som reelle¹². Som det også er pekt på i gjennomgangen er slike kartlegginger øyeblikksbilder som variere over tid. Dette understreker viktigheten av det forebyggende og systematiske arbeidet med skolemiljøet, og at skolen hele tiden skal holde et øye med utviklingen over tid. Evalueringer av det forebyggende arbeidet er en del av dette, og da skolen både gjennomføre kartlegginger gjennom Olweus-programmet, elevundersøkelsen og ulike sosiometriske kartlegginger, vil det være et poeng å se på resultatet av disse samlet.

Revisors vurdering er at rektor og ansatte har drøftet hva som ligger i krenkelsesbegrepet, og videre at skolene har kartlagt og gjort seg opp en formening om hvem som er de sårbare elevene. Dette støttes opp av at sosiometriske undersøkelser gjennomføres årlig på trinnene og gjennom øvrige drøftelser i lærerkollegiet. Vi ser at rektorene viser til ulike møtepunkter i løpet av året hvor krenkelsesbegrepet er drøftet. Av spørreundersøkelsen vi har sendt ut til lærerne ser vi imidlertid at 22 prosent i varierende grad er uenig i at drøftelser av krenkelser er foretatt ved sin skole. Her kan det tenkes at ikke alle lærere har blitt involvert i drøftingene, eller har hatt fravær da drøftinger ble foretatt. Uansett vil det være en fordel om så mange som mulig får deltatt i slike drøfter. Forarbeidene til opplæringsloven benytter ordlyden «de ansatte på skolen», noe som kan tale i retning av at det ikke bare er rektor og lærerne som kan involveres i drøftelsene av krenkelsesbegrepet, men også andre ansatte. Hva som oppfattes

¹² Utdanningsdirektoratet sin hjemmeside, tolkning av tall i elevundersøkelsen, hentet fra: [Om statistikken: Elevundersøkelsen 7. og 10. trinn – mobbing \(udir.no\)](#)

som krenkelser vil være subjektivt og i stadig utvikling, noe som også tilsier at slike drøftinger bør foretas jevnlig.

Revisor vurdering er at rektorene i Åfjordskolen gjennom rutiner og arbeidsmåter gjennomfører evalueringer av det forebyggende arbeidet med skolemiljøet, da ut fra flere informasjonsgrunnlag. Olweus- og elevundersøkelsen fremstår å være de primære elevbidragene til informasjon om skolemiljøet og lærernes erfaringer kobles på i vurderingen av disse resultatene. Her vil det også være relevant å ta inn erfaringer fra undervisning på trinnene, på bakgrunn av sosiometriske vurderinger og fra inspeksjonsrunder. Vi ser at resultatet fra vår spørreundersøkelse tilsier at informasjonsinnhenting fra foresatte er blitt minst prioritert. Allikevel opplyser de FAU vi har vært i kontakt med at de er holdt oppdatert om skolens forebyggende arbeid. Kjennskapen til innholdet av rutinen for kartlegging av det psykososiale miljøet fremstår noe lav blant lærerne, noe som kan tenkes å ha betydning for rutineetterlevelsen i skolene.

Skriftlig plan for «Gjennomgang og oppfølging av kartlegging på ulike klassetrinn i Åfjordskolen» omtaler ikke bare kartlegginger av den faglig utvikling, men også ut fra rutinen selv kartlegginger av «sosial fungering, relasjon og sosiometri». Rutinene omtaler videre Olweusundersøkelsen og elevundersøkelsen i forbindelse med de evalueringer som skal gjennomføres. Det fremstår for revisor ikke helt klart om de samme bestemmelsene som gjelder for kartleggingen av den faglig utvikling også skal gjelde kartlegginger av skolemiljøet, blant annet når det kommer til evaluering, bruken av referat og lagring av dokumentasjon i fagsystemer. Videre er det en oppfatning ut fra gjennomgangen som er gjort at arbeidet med tiltak og evaluering i etterkant av kartlegginger kan være en utfordring. Et poeng som trekkes frem av blant annet leder for PPT, er at dersom det først gjennomføres et arbeid med kartlegginger, bør dette også følges om med tiltak som igjen evalueres. Dette kan også ses i sammenheng med andre oppgaver som skal løses i skolen og hva som prioriteres ut fra tilgjengelig tid.

Rapportens første problemstilling om klasseledelse og relasjonsarbeid har også betydning for det forebyggende arbeid med det psykososiale skolemiljøet. Forskningsresultater viser at «*God klasseledelse, systematikk og regler med konsekvenser, i tillegg til voksne som er til stede og bryr seg*»¹³ har sammenheng med omfanget av mobbing i skolen. Dette viser at et godt arbeid med skolekultur og en høy kompetanse innenfor klasseledelse vil ha god effekt som et forebyggende tiltak når det kommer til mobbing.

¹³ Forskning.no, hentet fra: [Hva er det som faktisk fungerer mot mobbing? \(forskning.no\)](http://forskning.no)

5 HØRING

En foreløpig rapport ble sendt på høring til rådmannen i Åfjord kommune den 23.02.22. Revisjon Midt-Norge SA mottok svar tilbake den 09.03.22. Høringsbrevet er vedlagt rapporten i vedlegg 2. Det er i høringssvaret gitt opplysninger om at det foreligger et felles ordensreglement for Åfjordskolen. Denne opplysningen er tatt inn i datagrunnlaget i rapporten. Høringssvaret har ut over dette ikke medført endringer i rapporten.

6 KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER

6.1 Konklusjoner

Data tyder på at kommunen jobber godt med klasseledelse, men at det arbeides ulikt og i varierende grad blant skolene med temaet.

Et godt læringsmiljø og en god klasseledelse kan ses i sammenheng med skolenes arbeid med eget verdigrunnlag, avklaringer knyttet til elev- og lærereadferd og sosiale og faglige relasjoner. Overordnet ser vi at det er jobbet med klasseledelse i Åfjordskolen gjennom blant annet prosjekt i samarbeid med Regionalt Kunnskapssenter for Barn og Unge (RKBU), enkelte skoler har hatt ekstern skolevurdering med klasseledelse, men også arbeid innad ved den enkelte skole. Vi ser at de skolene som har jobbet mere med verdigrunnlaget også fremstår å ha jobbet bedre med adferdsavklaringer. Gjennomgangen kan tyde på at elevenes motivasjon for å lære og god arbeidsro er to utfordringer som peker seg ut når det kommer til faglig relasjonsarbeid. De sosiale relasjonene mellom elever og lærere i Åfjordskolen fremstår i det vesentlige som gode. Gjennomgående ser vi bedre resultater på elevundersøkelsen på barnetrinnet enn i ungdomsskolen. Revisor ønsker å trekke frem at det fremstår som PPT selv i større grad ønsker å være en støttespiller i arbeidet med klasseledelse.

Kommunen tilbyr tilpasset opplæring i tråd med opplæringsloven og andre retningslinjer. Samarbeidet mellom barnehage og skole kan ha nytte av å konkretiseres ytterligere, samt at etablerte rutiner for kartlegging av den faglige utviklingen i større grad kan følges.

Både samarbeidet mellom barnehage og skole ved overgangen, kartlegginger av den faglige utviklingen og øvrig undervisningsvurdering har en hensikt om å på best mulig måte tilpasse opplæringen til elevene. Et forbedringspunkt når det kommer til samarbeidet mellom barnehage og skole vil være å definere tydelig hvilken informasjon som skolen trenger for å kunne tilpasse opplæringen på en best mulig måte. Videre avklare hvilken informasjon barnehagen faktisk kan bistå med.

Det er etablert skriftlige rutiner for arbeidet med kartlegginger i Åfjordskolen, men vi registrerer at rutinene per i dag ikke følges godt nok når det kommer til dokumentering av iverksetting og oppfølging av tiltak og evalueringer. Dette påvirker i sin tur samhandlingen med PPT.

Vi ser at datagrunnlaget tyder på at det jobbes til dels godt med undervisvurderinger i Åfjordskolen, men at det er innbyrdes forskjeller mellom skolene. Revisor registrerer at det er satt i gang et arbeid for å samkjøre praksisen for vurderingsarbeidet i Åfjordskolen.

Kommunen jobber forebyggende for å sikre et trygt og godt skolemiljø, men bør i større grad evaluere sitt arbeid ut fra et samlet informasjonsgrunnlag.

En forutsetning for å kunne forebygge mobbing er å forstå hva som oppfattes som mobbing. Samtlige skoler har drøftet krenkelsesbegrepet, men ikke alle lærere opplyser å ha deltatt i drøftingen. Det fremstår å foreligge en oppfatning av hvem de sårbare elevene er i skolene, og at disse trenger et ekstra vern. Evalueringer av det forebyggende arbeidet med skolemiljøet bør vurderes på bakgrunn av et samlet informasjonsgrunnlag, blant annet ved å se de ulike kartlegginger av skolemiljøet opp mot hverandre. Foreldrestemmer fremstår å være minst fremtredende i evalueringsarbeidet. Som ved kartlegginger av elevenes faglige utvikling er det viktig at også kartlegginger av det psykososiale miljøet følges opp med tiltak og evalueringer. God klasseledelse har i seg selv vist seg å være et forebyggende tiltak når det kommer til mobbing.

6.2 Anbefalinger

Revisors anbefaler kommunedirektøren å:

- Se på muligheten for at flere skoler i større grad kan jobbe målrettet med klasseledelse og relasjonsarbeid, samt dele erfaringer på tvers av skolene.
- Se på muligheten for at informasjonsutvekslingen mellom barnehager og skoler blir spisset opp mot tilpasset opplæring.
- Sørge for at etablerte rutiner for dokumentasjon, tiltak og evalueringer knyttet til elevers faglige utvikling etterleves.
- Sørge for at evalueringer av det forebyggende arbeidet med skolemiljøet baserer seg på det samlede informasjonsgrunnlaget som skolene har tilgang til.

KILDER

Lovregler

- LOV-1998-07-17-61, Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova)
- LOV-2018-06-22-83, Lov om kommuner og fylkeskommuner (kommuneloven)

Forarbeider

- NOU 2015: 2. Å høre til – Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø
- NOU 2016:16. Ny barnevernslov - Sikring av barnets rett til omsorg og beskyttelse
- Prop. 57 L (2016-2017) Endringer i opplæringslova. s 76. Hentet fra: [Prop. 57 L \(2016–2017\) \(regjeringen.no\)](#)
- NOU 2019:23. Ny opplæringslov. s 451. Hentet fra: [NOU 2019: 23 \(regjeringen.no\)](#)
- Prop. 67 L (2017–2018) Endringer i barnehageloven mv. (minimumsnorm for grunnbemanning, plikt til å samarbeide om barnas overgang fra barnehage til skole og SFO mv.)
- Prop. 81 L (2019-2020). Endringer av internkontrollregler i sektorlovgivningen (tilpasning til ny kommunelov). s 48, hentet fra: [Prop. 81 L \(2019–2020\) \(regjeringen.no\)](#)
- Prop 133 L (2020-2021). Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven

Stortingsmeldingar

- Stortingsmelding 22 (2011-2011), «*Motivasjon, Mestring, Muligheter*»

Faglitteratur

- Bergkastet, Inger. Andersen, Sissel. «*Klasseledelse – varme og tydelighet*». 1 utg. 2 opplag. 2013.

Andre kilder

- Utdanningsdirektoratet sin hjemmeside
- Åfjord kommune sin hjemmeside
- Norges Kommunerevisorforbund sin hjemmeside
- Barnehagefakta.no
- Utdanningsdirektoratet sin veileder for «*individuell vurdering Udir 20-2020*», hentet fra: [Del II Underveisvurdering \(udir.no\)](#)
- Utdanningsdirektoratet, *Klasseledelse*, hentet fra: [Klasseledelse \(udir.no\)](#)
- Fylkesmannen i Rogaland, *tilsynsrapport – elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø*. Karmøy kommune -Torvastad skole og kultursenter: [tilsynsrapport-torvastad-skole-og-kultursenter-2019.pdf \(statsforvalteren.no\)](#)

VEDLEGG 1 – UTLEDNING AV REVISJONSKRITERIER

Ifølge forskrift om kontrollutvalg og revisjon (§15) skal det etableres revisjonskriterier for gjennomføring av forvaltningsrevisjon. Revisjonskriterier er de krav og forventninger som forvaltningsrevisjonsobjektet skal revideres/vurderes i forhold til. Disse kriteriene skal være begrunnet i, eller utledet av, autoritative kilder innenfor det reviderte området. Slike autoritative kilder kan være lov, forskrift, forarbeider, rettspraksis, politiske vedtak (mål og føringer), administrative retningslinjer, samt statlige føringer og praksis.

KLASSELEDELSE OG RELASJONSARBEID

Utdanningsdirektoratet viser til tre ulike perspektiver på klasseledelse som utfyller og supplerer hverandre; struktur-, kultur- og læringsperspektivet. Samlet kan disse perspektivene bidra til en helhetlig og nyansert forståelse av lærerens ansvar og oppgaver som leder.

Strukturperspektivet vektlegger det lærere gjør for å skape trygghet og oversikt for elevene gjennom rammer og struktur.

Kulturperspektivet handler om det lærere gjør for å skape trygge relasjoner gjennom bygging av gruppens fellesnormer og kultur.

Læringsperspektivet har fokus på det lærere gjør i samarbeid med elevene for å sikre mestring og progresjon i elevenes faglige og sosiale læring.

Hensikten vil være at man som lærer jobber med alle perspektivene parallelt, hvor målet er å gi elevene en opplevelse av tilhørighet i et fellesskap hvor lærerne er både tydelige, varme og samarbeidende i deres samspill med elevene¹⁴.

I stortingsmelding 22 (2011-2011) om «*Motivasjon, Mestring, Muligheter*» sies det at læringsmiljø ikke er et eget og entydig definert fagområde, og at ulike fagmiljøer har ulike forståelser og definisjoner av læringsmiljøet. I forbindelse med den nasjonale satsingen «*Bedre læringsmiljø*» utformet Utdanningsdirektoratet følgende definisjon av begrepet læringsmiljø: «*Med læringsmiljø menes de samlede kulturelle, relasjonelle og fysiske forhold på skolen som har betydning for elevenes læring, helse og trivsel*» og pekte på at følgende faktorer var sentrale i arbeidet for et godt læringsmiljø:

- Positive relasjoner mellom elev og lærer
- Positive relasjoner og kultur for læring blant elevene

¹⁴ Utdanningsdirektoratet, *Klasseledelse*, hentet fra: [Klasseledelse \(udir.no\)](http://klasseledelse.udir.no)

- Lærerevne til å lede klasser og undervisningsforløp
- Godt samarbeid mellom skole og hjem
- God ledelse, organisasjon og kultur for læring på skolen.

Videre angis det at kjennetegn på en god klasseledelse er nettopp faktorer som kjennetegner et godt læringsmiljø. I omtalen av klasseledelse vises det igjen i stortingsmeldingen til satsingen «*Bedre læringsmiljø*» som angir følgende kjennetegn ved god klasseledelse:

- Læreren har høy bevissthet om betydningen av relasjonen lærer–elev og tar ansvar for kvaliteten på denne relasjonen.
- Læreren gir tydelige beskjeder og instruksjoner.
- Læreren gir direkte instruksjoner om arbeidsinnsats, læringsmål og atferd.
- Læreren har etablert et positivt klima og arbeidsro.
- Læreren bruker aktivt kognitive strategier som støttende dialog, oppsummering, spørsmål, klargjøring og liknende.
- Læreren legger vekt på å utvikle elevenes læringsstrategier.
- Undervisningen har en tydelig og god struktur. Læringsaktivitetene har en markert start og avslutning.

Det å skape et godt og inkluderende læringsmiljø er i heftet «*Klasseledelse – varme og tydelighet*» sett på som en langsiktig og kontinuerlig prosess. Følgende områder anses å ha innvirkning på læringsmiljøet:

- Lærerteamet og skoleledelsen må samarbeide om forutsigbare kjøreregler når det gjelder forventet elevadferd, men også forventet læreradferd.
- Det må utarbeides klare strategier for et forpliktende samarbeid med foreldre. Positiv kontakt må opprettes på grunnlag av gjensidig respekt.
- Kommunikasjonen mellom lærer og elev(er) må være tydelig og bevisst. Det medvirker også til positive relasjoner elevene mellom

Det påpekes videre i heftet at lærerteamet må jobbe systematisk og langsiktig med utgangspunkt i skolens pedagogiske plattform for å oppnå en enhetlig klasseledelse¹⁵.

¹⁵ Bergkastet, Inger. Andersen, Sissel. «*Klasseledelse – varme og tydelighet*». 1 utg. 2 opplag. 2013.

I norsk offentlig utredning fra 2015 om «*virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*» pekes det på at det å skape og opprettholde en god skolekultur har betydning for å forbygge krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering. Undersøkelser viser at ved skoler med høy forekomst av mobbing er ofte skolekulturen dårlig. Lærerne rapporterer om svakere ledelse fra rektor, mindre samarbeid og svakere tilknytning til kolleger enn der lærere rapporterer om særlig lav forekomst av mobbing. På en skole med en god skolekultur vil skolens mål og visjoner være kjent for de ansatte, slik at de har en forståelse av hvilken retning skolen jobber i. Videre vil det foreligge en felles forståelse av hvilke regler og rutiner som gjelder, og hvordan de ansatte skal reagere på regelbrudd. I arbeidet med skolekultur er det nødvendig at ledelsen klarer å etablere og opprettholde felles verdier og holdninger. Det vises også til at mange skoler ikke har innarbeidet kravet om nulltoleranse som del av skolekulturen.

På den enkelte skole fungerer skoleledelsen som en rollemodell for både lærere og elever. Det pekes derfor på at skoleledelsen har et særlig ansvar for å gå foran som gode rollemodeller. Videre må skoleledelsen ha en tydelig forventning til skolens øvrige personale og elevene. I rollen som profesjonell er det læreren som har mest makt i klassen, noe som innebærer at det skal stilles særlige krav til lærerens væremåte overfor elevene. Læreren er videre en svært viktig rollemodell når det gjelder sosial samhandling i skolen. Elevene merker seg hvordan læreren forholder seg til ulike elever, og vil bruke dette som en referanse for hvordan de selv kan tillate seg å oppføre seg overfor hverandre. Det er for eksempel funnet at hvis en lærer har en negativ, avvisende eller ignorerende væremåte overfor en elev, kan det bidra til at de andre elevene avviser den samme eleven. God klasseledelse beskrives i utredningen som en positiv relasjon mellom lærere og elever, der læreren er en tydelig rollemodell for elevene. Det er læreren som skal bestemme i klasserommet, og lærerens væremåte har mye å si for hvordan elevene opplever seg selv og sitt eget verd i klassen¹⁶.

Følgende revisjonskriterier er utarbeidet for klasseledelse og relasjonsarbeid:

- Skolene bør ha et skriftlig verdigrunnlag som klasseledelsen baserer seg på
- Skoleledelsen og lærerteamet skal sammen avklare forventninger til elev- og læreradferd
- Klasseledelse skal innbefatte både sosiale og faglige forhold
- Elevene skal ha en positiv oppfatning av relasjonen til sine lærere

¹⁶ NOU 2015:2, «Å høre til - *virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*».

TILPASSET OPPLÆRING

- **Overgangen fra barnehage til grunnskole**

I opplæringsloven § 1-3 om tilpasset opplæring er det sagt at «*opplæringa skal tilpassast evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven, lærlingen, praksisbrevkandidaten og lærekandidaten*». I lovkommentarene er det pekt på at tilpasset opplæring spesielt må ses i sammenheng med bestemmelsene for spesialundervisning. Dette ved at dersom tilpasset opplæring for svake elever ikke er tilstrekkelig, vil det være aktuelt med særskilt tilrettelagt opplæring. Behovet for spesialundervisning vil altså i noen grad kunne variere alt ettersom i hvor stor grad skolen lykkes med tilpasset opplæring.

I 2018 ble det vedtatt en lovpålagt plikt for skolene til å samarbeide med barnehagene om barns overgang til skolen, jf. § 13-5. Bestemmelsen lyder som følger:

«Skolen skal samarbeide med barnehagen om barna sin overgang frå barnehage til skole og skolefritidsordning. Samarbeidet skal bidra til at barna får ein trygg og god overgang.

Skoleeigaren har hovudansvaret for samarbeidet og skal utarbeide ein plan for overgangen frå barnehage til skole og skolefritidsordning»

I prop 67 L (2017-2018) side 34 flg. er forståelsen av bestemmelsen drøftet nærmere. Her er det blant annet sagt noe om viktigheten av partenes forståelse av hverandres pedagogiske arbeid. Departementet påpeker at «*for å få til en god overgang og et godt samarbeid, bør skolen være forberedt på hvilke erfaringer barna har med seg fra barnehagen slik at barna kan få bygge videre på det. Dette forutsetter blant annet at barnehagen er kjent med hovedinnholdet i skolens læreplanverk og at skolen er kjent med hovedinnholdet i rammeplanen for barnehagen. Kjennskap til hverandres arbeid er et godt utgangspunkt for å diskutere læring og arbeidsmåter og tilrettelegge for at barna kan oppleve overgangen som forutsigbar*».

Det er i proposisjonen også vist til at det bør rettes særlig fokus ved overganger tilknyttet minoritetsspråklige barn, barn med særskilte utfordringer og samiske barn.

Om overføringen av informasjon tilknyttet de enkelte barn uttales det følgende: «*Departementet vil vise til at informasjonsoverføring fra barnehage til skole om det enkelte barn kan være nyttig og nødvendig for å få til en god overgang. Slike opplysninger kan for eksempel være om barnet har rett til opplæring i samisk. Det kan være en fordel om det legges opp til gode rutiner for informasjonsoverføring i forbindelse med overgangen til skolen, men departementet vil understreke informasjonsoverføring om det enkelte barn forutsetter*

samtykke fra foreldrene. Det foreslås derfor ikke regler om at det skal gis opplysninger om det enkelte barn ved overgangen.»

Det er også vist til at «*det er naturlig at skolen legger til rette for en trygg og god skolestart også for barn som ikke går i barnehage*».

Når det kommer til utarbeidelsen av plan for overgang er det i proposisjonen sagt at skoleeier skal involvere barnehageeierne i utarbeidelsen av denne.

Følgende revisjonskriterier er utarbeidet for tilpasset opplæring og overganger:

- Skolene skal ha utarbeidet en plan for overgangen fra barnehage til skole
- Skoleeier skal involvere barnehageeierne i utarbeidelsen av plan for overgang
- Barnehager og skoler bør dele kunnskap med hverandre, knyttet til skolestartere og hverandres pedagogiske arbeid

- **Underveisvurderinger**

Bestemmelsene om underveisvurdering i grunnskolen finner vi i forskrift til opplæringslova § 3-10 flg. og bestemmelsene er utdypet i utdanningsdirektoratet sitt rundskriv om individuell vurdering Udir 2-2020.

I § 3-10 er det vist til at all vurdering som skjer før avslutningen av et fag er undervegsvurdering. Undervegsvurderingen skal blant annet være en integrert del av opplæringa og skal benyttes til å tilpasse opplæringen. Dette har sammenheng med opplæringsloven § 1-3 om at opplæringen skal tilpasses den enkeltes evner og forutsetninger. Formuleringen «*integrert del av opplæringen*» skal forstås slik at elevene og lærlingene skal få vurdering, eller vurderer eget arbeid, der det er naturlig i opplæringen, uten at det nødvendigvis er planlagt eller skjer med faste og avtalte mellomrom. Det er heller ingen formkrav til underveisvurderingen som både kan skje muntlig og/eller skriftlig. I utdanningsdirektoratets rundskriv er det vist til at «*God vurderingspraksis, der forventningene er tydelige og eleven deltar og blir hørt underveis i læringsarbeidet, er en nøkkel til å tilpasse undervisningen*»¹⁷.

¹⁷ Utdanningsdirektoratet sin veileder for «*individuell vurdering Udir 20-2020*», hentet fra: [Del II Underveisvurdering \(udir.no\)](https://www.udir.no/underveisvurdering)

Underveisvurderinga i fag består av fire læringsfremmende prinsipper:

- a. delta i vurderinga av eige arbeid og reflektere over eiga læring og faglege utvikling
- b. forstå kva dei skal lære og kva som blir venta av dei
- c. få vite kva dei meistrar
- d. få rettleiing om korleis dei kan arbeide vidare for å auke kompetansen sin.

Underveisvurderinga skal benyttes til å vurdere om elevene har tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Både halvårsvurdering i fag, jf. § 3-12 og halvårsvurdering i orden og adferd, jf. § 3-13 er del av skolens underveisvurdering¹⁸.

Statsforvalteren har gjennomført tilsyn av skolebasert vurdering. Her legges det til grunn at skolen må ha en innarbeidet og skriftlig fremgangsmåte for å vurdere systematisk og løpende om elevene har tilfredsstillende utbytte av opplæringen. Det stilles også krav om skriftlige prosedyrer for å vurdere om tiltak knyttet til arbeidsmåter, vurderingspraksis og arbeidsmiljø kan bidra til at eleven får tilfredsstillende utbytte av opplæringen, men også for fremgangsmåten for å vurdere om melde behov for spesialundervisning.

Følgende revisjonskriterier er utarbeidet for tilpasset opplæring og underveisvurdering:

- Skolen skal ha rutiner for å vurdere om elevene har tilfredsstillende utbytte av opplæringen
- Skolen skal sette inn tiltak innenfor tilpasset opplæring dersom elever ikke har tilfredsstillende utbytte av opplæringen
- Skolen skal ha rutiner for å vurdere om elevene har behov for spesialundervisning
- Elevene skal involveres i vurderingen av, og få rettleiing i sin faglige utvikling

¹⁸ Utdanningsdirektoratet sin veileder for «*individuell vurdering Udir 20-2020*», hentet fra: [Del II Underveisvurdering \(udir.no\)](#)

FOREBYGGING OG PSYKOSOSIALT SKOLEMILJØ

For å kunne forebygge mobbing er det en forutsetning å vite hva man forstå med mobbing. I NOU 2019 om ny opplæringslov er det sagt at *“For at kravet om at skolen ikke skal godta krenkelser skal ha ønsket effekt, er det avgjørende at rektor og de ansatte på skolen drøfter hva som faller innenfor og utenfor betegnelsen «krenkelse». Det er viktig å høre hva elevene mener, og det kan også være nyttig å involvere foreldrene¹⁹”*.

Ifølge § 9A-3 skal skolene ha fokus på forebygging av brudd på retten til et trygt og godt skolemiljø gjennom å jobbe kontinuerlig for å fremme helse, trivsel og læring hos elevene. I lovkommentarene til bestemmelsen er det sagt at man skal ha særskilt oppmerksomhet på de barn som kan anses som sårbare, eksempelvis barn med nedsatt funksjonsevne og barn med behov for spesialundervisning. Enkelte grupper er mer utsatt for å oppleve utrygghet og krenkelser på skolen, for eksempel elever som mottar spesialundervisning, og elever med nedsatt funksjonsevne²⁰. Andre vurderingstema er elevenes religion. Seksuell orientering, kjønnsuttrykk, funksjonsevne, at eleven har adferdsvansker eller sosio-emosjonelle vansker eller forhold ved elevens familie og hjemmesituasjon. At en elev tidligere har vært utsatt for krenkelser²¹.

Skolens systemrettede arbeid må bestå av å sette konkrete mål for arbeidet, kartlegge utfordringer og ha rutiner for å avdekke og håndtere krenkende ord og handlinger. Kartleggingen av utfordringene innebærer at skolen må gjennomføre risikovurderinger og at skolen må planlegge og iverksette tiltak på bakgrunn av målene og utfordringene sine²². I forarbeidene er det også vist til at de faktiske hendelsene fra elevmiljøet må tas med i den langsiktige forebyggende planleggingen²³. I Statsforvalteren sitt tilsyn av psykososialt skolemiljø henvises det til § 9A-3 og det tolkes inn et krav om at *«Arbeidet skal strekke seg lenger enn å hindre krenkelser, og det må omfatte holdninger, verdier, undervisningspraksis, relasjoner og ledelse. Rektor kan for eksempel legge til rette for at alle som jobber på skolen, kan diskutere etiske dilemmaer og bli bevisst på det etiske ansvaret som hviler på dem»*. Videre er det sagt at evalueringer må baseres på synspunkter fra elever, foreldre og ansatte,

¹⁹ NOU 2019:23. Ny opplæringslov. s 451. Hentet fra: [NOU 2019: 23 \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)

²⁰ Prop. 81 L (2019-2020). Endringer av internkontrollregler i sektorlovgivningen (tilpasning til ny kommunelov). s 48, hentet fra: [Prop. 81 L \(2019–2020\) \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)

²¹ Prop. 57 L (2016-2017) Endringer i opplæringslova. s 76. Hentet fra: [Prop. 57 L \(2016–2017\) \(regjeringen.no\)](https://www.regjeringen.no)

²² Norsk lovkommentar til § 9a-3 med henvisning til Ot. prp nr. 72 (2001-2002)

²³ NOU 2015:2, «Å høre til - virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø», avsnitt 10.4.4 side 119.

og at det er tilstrekkelig å basere seg på synspunktene fra et utvalg av elever, foreldre og ansatte²⁴.

I formålsparagrafen til opplæringsloven, § 1-1, sjette ledd siste punktum, er det sagt at elever «... skal ha medansvar og rett til medverknad». Et konkret eksempel på dette er når elevene får delta både i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for å skape et trygt og godt skolemiljø, jf. opplæringsloven § 9A-8 første ledd. Elevene kan bli involvert gjennom for eksempel aktiviteter og dialog i hverdagen, og gjennom planlagte samtaler og møter.

Følgende revisjonskriterier er utarbeidet for **forebygging og psykososialt skolemiljø**:

- Rektor skal sikre at elevene får ta del i planleggingen og gjennomføringen av arbeidet for et trygt og godt skolemiljø
- Rektor og ansatte på skolen skal drøfte hva som faller inn under begrepet “krenkelser”
- Skolene bør kartlegge hvilke elever som anses som sårbare
- Skolene skal evaluere det forebyggende arbeidet med skolemiljøet basert på blant annet synspunkter fra elevene, foreldrene og ansatte

²⁴ Fylkesmannen i Rogaland, *tilsynsrapport – elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø*. Karmøy kommune -Torvastad skole og kultursenter: [tilsynsrapport-torvastad-skole-og-kultursenter-2019.pdf \(statsforvalteren.no\)](https://statsforvalteren.no/tilsynsrapport-torvastad-skole-og-kultursenter-2019.pdf)

VEDLEGG 2 – HØRINGSSVAR

Hei

Sender tilbakemelding fra Åfjord kommune på forvaltningsrevisjon oppvekst Åfjord.

Høringssvar på rapport fra forvaltningsrevisjonen

- Vi har et felles ordensreglement for alle skoler i kommunen
- Uforståelig at ansatte ikke kjenner til at PPT kan bistå i temaet klasseledelse og planen for overgangen bhg/skole. Vi ser at vi må jobbe videre med å få implementert årshjul for skoleutvikling vi har for skolene og gjøre dette enda mer tilgjengelig for lærere.
- Vi jobber med felles rutiner for vurdering og elev/foreldresamtaler i kommunen. Det er satt sammen en gruppe med ledere og lærere som bidrar til å utforme dette. Dermed er vi i en prosess med å få samkjørt dette arbeidet slik at alle elever i Åfjordskolen skal oppleve sammen vurderingspraksis.
- Rapporten oppleves reell fra ledelsesperspektivet. Vi ser at det er forskjeller mellom skolene hva gjelder progresjon i utviklingsarbeid over tid. Det tar tid å endre en kultur, og det er viktig at det kommer frem at skolene jobber iherdig med å samkjøre rutiner og faglig oppbygging. Vi ønsker å fremstå som «Åfjordskolene» der elever har like muligheter og lik opplæring. Det er et mål vi har jobber med siden sammenslåingen i 2020 og vi er på god vei men ikke i mål. I tillegg er det viktig å ha med seg perspektivet om at vi har en pågående skole-og barnehagestrukturutredning. Dette er en bestilling fra kommunestyret fordi vi ser at det er problematisk å innhente kompetanse til alle være enheter og at læringsmiljøene blir små og sårbare. Denne utredningen har skjedd parallelt med arbeidet til forvaltningsrevisjonen. Det har derfor vært utfordrende for alle ledd i organisasjonen å sette av nok tid til oppfølging av en revisjon som er svært omfattende i sin tematikk. Til tross for dette mener vi at innholdet i rapporten i stor grad er gjenkjennbart og den gir oss noen tilbakemeldinger som vi selvsagt må jobbe videre med.
- Det er synd at det ikke kom tilbakemelding fra fau ved Åset og Stoksund skoler, dette ville bidratt til nyansering av foreldrestemmen og at alle skoler ville fått belyst denne. Vi ser at det er flere lærere som ikke kjenner til vedtatte rutiner for oppvekstsektoren. Dette må vi ta tak i og informere om videre. Samtlige rutiner ligger på digitale samarbeidsflater og det er i oppstarten av skoleåret gjennomgått med samtlige lærere og henvist til hvor man kan finne dem. Dette tyder på at det er en brist i kommunikasjonen mellom ledelse og ansatte som vi må sjekke ut.

Hilsen

ÅFJORD
KOMMUNE

Reidun Susanne Momyr

Sektorsjef oppvekst

Reidun.momyr@afjord.kommune.no

900 85 797 | afjord.kommune.no

E-post fra og til Åfjord kommune er offentlig. Bevaringspliktig e-post arkiveres og blir synlig på postlisten.

Hovedkontor: Brugata 2, Steinkjer

Tlf. 907 30 300 - www.revisjonmidtnorge.no